

Rebolusyonaryo a Dyaryo ti Umili ti Amianan a Laud a Luzon

DANGADANG

Oktubre - Disyembre 1997

TAWEN XI BLG 3

P2.00

Ipasa no Mabasa

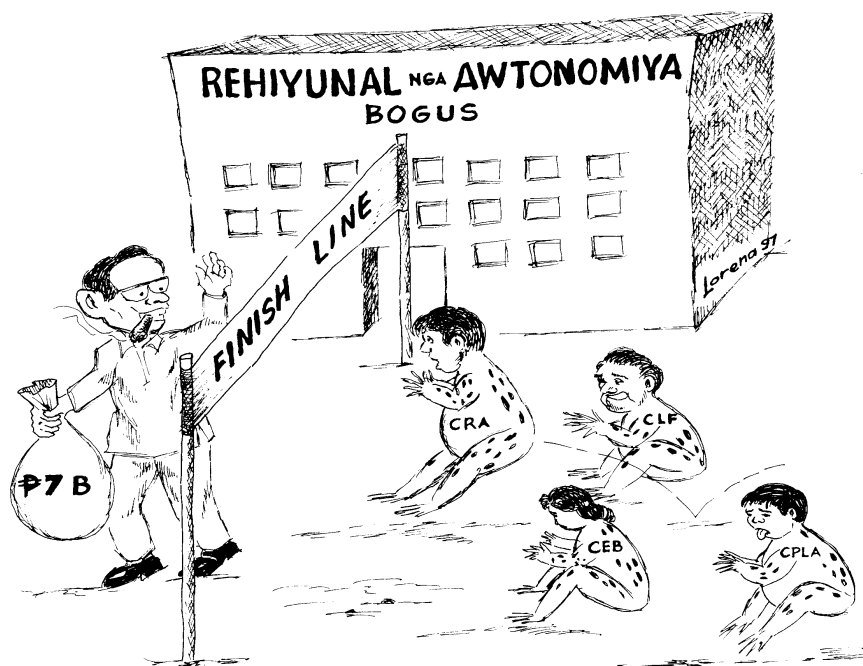
Editorial

Rehiyunal nga Awtonomiya: Ti Pudno Kontra iti Bogus

Kasla da la tukak nga agpipinnapigsa nga "agkokak," agpipinnadakkel ti buksit, ken agiinnuna a lumagto tapno makaposisyon iti kangatuan a pwesto iti maipatakder a bogus a *Cordillera Autonomous Region* (CAR).

Kasta ti kaiyaringan dagiti agdama a burges ken reaksyunaryo nga opisyaes ti nadumaduma a sangay ken ahensya ti gubyrno nga US-Ramos, ken dagiti lider ti repormista ken kontra-rebolusyonaryo nga organisasyon iti Kordilyera.

Sinno da dagitoy? Adda dita ti Cordillera Leaders' Forum (CLF) a bukbuklen dagiti konggresman, gobernador, ken mayor ti Kordilyera; dagiti opisyaes ti Office of Northern Cultural Communities (ONCC); adda

dita ti Cordillera Regional Assembly (CRA) nga idadauluan ni Sergio Kawi nga inapoyntaran idi ni Cory Aquino; adda dita ti Cordillera Executive Board (CEB) nga idadauluan ni Gaspar Cayat nga inapoyntaran ni Heneral Fidel V. Ramos; adda dita dagiti tallo a paksyon ti CPLA-CBAD; dagiti ahensya ti gubyrno kas ti DAR ken DENR, malaksid pay dagiti babassit a grupo.

Iti sao, kunam la no isuda ket imbaon ni Kabunyan wenno Diyos a mangisalakan iti umili ti Kordilyera. Iti iyaw-awis da nga awtonomiya, kunam la no isuda ti mangipasngay ti "paraiso" iti Kordilyera.

Anyangamin ti kayat a saoen ti rehiyunal nga awtonomiya?

Ti *rehiyunal nga awtonomiya* ket sistema ti bukod a panaggubyrno a nakapauneg latta iti gubyrno nasyunal. Tumaud ti pannakasapul ti awtonomiya (rehiyunal, lokal wenno dadduma pay a porma na) iti maysa a paset ti pagilian gapu iti naisangsangayan a

L I N A O N

<i>Implasyon: US-Ramos ti Agalun-on.....</i>	5
<i>CALC/CADC: Pangluko ti Rehimen nga US-Ramos</i>	10
<i>Saywar ti Kabusor: Istilo a Bulok.....</i>	14
<i>Ka Lorena.....</i>	17
<i>Damdamag ken Adal.....</i>	20
<i>Surat iti Dangadang.....</i>	25
<i>Seksyon Medikal.....</i>	26
<i>Seksyon Kultural.....</i>	28
<i>Manuel.....</i>	28

galad ti ekonomya, pulitika, ken kultura dagiti umili a saan a maipada iti kabuklan a pagilian, kas iti kasasaad ti nailian a minorya. Ti awtonomiya ket maysa nga ekspresyon ti kalintegan ti bukod-a-panagkeddeng dagiti nailian a minorya iti kasasaad a sagsagrapen da ti partikular a problema ti nailian a panangidadanes.

Naiduma ti awtonomiya iti sesesyon. Ti sesesyon ket isisina manipud iti kabuklan a pagilian tapno mangbukel ti bukod a nasyon. Para iti Kordilyera, mas umannatop ti rehiyunal nga awtonomiya gapu iti tinaray ti pakasaritaan ken relasyon na iti nalawlaw a pagilian. Baklayen da ti problema ti nailian a panangidadanes -- ti pananglabsing iti kalintegan da iti bukod-a-panagkeddeng - aglalo ti pannakaagaw ti nagtaudan da a daga.

Ti tignayan para iti pudpudno a rehiyunal nga awtonomiya para iti Kordilyera ket nagrugi idi pay 1970. Indadaulan daytoy ti Partido Komunista ti Pilipinas (CPP) ken ti rebolusyonaryo a tignayan a nailian-demokratiko (ND).

Iti panawen a saan pay a pagan-ano dagiti reaksiyunaryo ti ideya ti awtonomiya, immuna nga inwaragawag ti Partido ken tignayan nga ND ti awtonomiya. Iti 1970 a dokumento ti CPP, nailanad a kasapulan a maaddaan dagiti nailian a minorya ti awtonomo a gubyrno gapu ta bigbigen ti Partido ti kalintegan da iti bukod-a-panagkeddeng. Manipud tiempo ti diktadura nga US-Marcos inggana itatta, pursigido ti CPP-NPA iti panagorganisa ken panangsalaknib kadagiti umili ti Kordilyera.

Idi 1981, naibangon ti Cordillera People's Democratic Front (CPDF), ti rebolusyonaryo nga organisasyon dagiti umili ti Kordilyera a mangilaban ditoy a kalintegan. Iti 1986 a programa ti CPDF, naidetalye dagiti rekisitos ken rebolusyonaryo a linaon ti bukod-a-panagkeddeng.

Impablaak ti CPDF a ti pudpudno a rehiyunal nga awtonomiya ket magun-od laeng iti uneg ti demokratiko a pagilian a nawayawayaan manipud kadagiti imperyalista, kumprador burgesya, ken appo't daga.

Impalawag ti CPDF a ti lalaunen ti kalintegan iti bukod-a-panagkeddeng ket ti sumaganad:

- panangsalaknib iti nagtaudan a daga ken ti kinabaknang na; pannakaisardeng dagiti makadadael a proyekto; panangkumpiska kadagiti sanikua dagiti imperyalista, kumprador burgesya, ken appo't daga ken maipatengngel dagitoy iti umili babaen ti rebolusyonaryo nga estado;
- panangpadur-as ti kabiagan dagiti umili babaen ti umannatop nga industriyalisasyon, agraryo a rebolusyon, ken nadumaduma a serbisyo ti gubyrno;
- panangbigbig ken panangpadur-as kadagiti nainsigudan a sistema iti sosyo-pulitika;
- panangitandudo ken panangpadur-as iti nainsigudan a kultura; pannakaisardeng ti komersalisasyon ken panangbastos iti kultura;
- panangbigbig kadagiti karbengan a patas kadagiti dadduma pay a Pilipino.

Husto nga intudo ti Partido a dagitoy ket magun-od laeng no isilpo dagiti umili ti Kordilyera ti dangadang da iti kabuklan a dangadang ti pagilian para iti pudno a demokrasya dagiti marigrigat a dasig.

Idi 1986-1987, pimmigsa ken simmaknap ti tignayan ti umili ti Kordilyera para iti rehiyunal nga awtonomiya nga impagna ti CPDF, kasta met dagiti ligal a tignayan iti syudad ken sentro't probinsya.

Idi damo, ti sinnoman a mangitandudo ti awtonomiya ket dagus a masuspetsaan a Komunista. Ngem idi nagbalin a popular ti awtonomiya gapu ta bigbigen ti umili ti kinahusto na, ditoy metten a simrek ken pimmapel dagiti oportunista a grupo aglalo idi 1988.

Kabilang kadagiti grupo a nanggundaway iti popular nga isyu ti awtonomiya ti bunggoy ni Conrado Balweg a nangitandudo pay ketdi ti sesesyon ti Kordilyera ket kinatawaan laeng ti umili. Nakilaok met dagiti burges-reaksiyunaryo a pulitiko a kas kenni Blas Ople, Juan Ponce Enrile, ken mismo a Cory Aquino. Nakinayon pay dagiti lokal nga opisiales ti gubyrno ken dagiti repormista a grupo kas iti CFP, CCAGG.

Kinopya da ti konsepto ti awtonomiya, pinalibeg da inggana't binalinsuwak da. Nagpammarang da amin nga isuda't mangibambandera ti pudpudno nga awtonomiya ti Kordilyera.

Ngem anya ngamin a klase ti awtonomiya ti kayat da?

Ti bangbangonen da ket awtonomiya nga umannurot iti agdama a managgundaway ken manangidadanes a sistema nga iturturayan dagiti imperyalista, kumprador burgesya, ken appo't daga.

No ti awtonomiya ket maipatakder iti uneg ti agdama a bulok a sistema, ti maipasngay nga awtonomiya ket kontra-umili ken agserbi iti interes ti sumagmamano. No agtultuloy ti turay ti imperyalismo, burukrata kapitalismo, ken pyudalismo (ti tallo a batayan a problema ti umili a Pilipino), awan ti manamnama no di ket bogus nga awtonomiya.

Iti ababa a sao, “No anya ti puon, isu ti bunga.”

Plano da nga ipatungpal daytoy babaen ti linteg nga *Organic Act* a pandayen ti Konggreso. Daytoy a linteg ti mangbukel iti rehiyunal nga awtonomiya iti Kordilyera. Pagsayaatan kano ti umili.

No malagip tayo, saan tayo a naallilaw iti plebisito ti *Organic Act* idi tiempo ni Cory Aquino idi Enero 1990. “SAAN!” ti insungbat ti kaaduan nga umili ti Kordilyera iti bogus nga awtonomiya.

Ngem kayat da latta a piduten ti imbasura ti umili. Kayat da a bangonen ti natayen nga *Organic Act* babaen ti bersyon met ti rehimen nga US-Ramos. Agkukuyog itatta dagiti tukak a CLF, CRA, CEB, ti tallo a paksyon ti CPLA-CBAd, ken dagiti pasurot da a CCAGG, Mandiga ken CFP tapno iyawis kadagiti nailian a minorya ti Kordilyera a suportaran ken aprubaran daytoy nga *Organic Act*. Kayat da pay a tumulong tayo nga agkali ti abut a pagipumponan kadatayo!

Ti kinaagpayso na, daytoy nga *Organic Act* ti mangilako ti Kordilyera kadagiti imperyalista, appo't daga, ken kumprador-burgesya.

Dagiti tukak ket nakasagana a manggamgam ti pito bilyon a piso - ti badyet para iti Kordilyera tunggal tawen no maaprubaran ti *Organic Act* ken maipatakder ti CAR. Dayta ti appan a pangkawit da iti umili.

Ngem uray no saan pay a naaprubaran ti *Organic Act*, nagtutuonen dagiti linteg a binukel da a mangtakaw iti dagdaga, pagbiagan, ken kinabaknang ti nailian a

minorya iti intero a Pilipinas. Nagadu dagiti programa ken linteg a mangburburak kadagiti nainsigudan a sistema a sosyo-pulitikal dagiti umili. Agtultuloy ti militarisasyon. Siguden nga adda ti Presidential Decree 705. Nanayonan pay ti NIPAS ken CALC/CADC.¹ Insaruno da nga impakat ti Mining Act idi 1995. Agsasaruno dagiti dam a manglayus iti barbaryo.² Iti nabiit, inaprubaran ti Konggreso ken Senado ti makunkuna nga *Indigenous People's Rights Act* (IPRA).³

Dagitoy a programa ti gubyrno ket paset ti Pilipinas 2000. Tapno nalaklaka da a maipatungpal dagitoy, ipatong da kadagiti umili ti *Organic Act*. Tapno magunod dagiti pang-ekonomya nga interes da iti Kordilyera, kasapulan da nga agipatakder ti Cordillera Autonomous Region (CAR).

Babaen ti CAR, magun-od ti sumaganad a panggep da:

- ipatakder ti pulitikal a makinarya a mangisigurado iti naparpardas ken nalaklaka a pannakaipatungpal dagiti dam, pagminasan, pagtrosoan, kdpay. a pagganansyaan da.
- pairutan ti kontrol ti rehimen a US-Ramos kadagiti lokal nga aso-aso a pulitiko;
- awisen dagiti propesyonal tapno tumipon ken agbalin met nga aso-aso iti daytoy a makinarya;
- agpammarang ken mailastog da a bigbigen ken ipatpatungpal da ti kiddaw kano ti umili nga awtonomiya;
- lappedan ti rebolusyonaryo a tignayan ti umili para iti pudpudno nga awtonomiya.

Ngarud, babaen ti CAR, mapairut ti pannakaigalut ti umili ti Kordilyera iti sistema a mala-pyudal ken mala-kolonyal. Mapairut ti turay dagiti tukak ditoy Kordilyera!

Ti resulta na, kumarkaro ti nailian a panangidadanes da kadagiti umili. Mapukaw dagiti kalintegan ti umili ti Kordilyera a bukod ken siwawaya nga iturayan ken padur-asen ti gimong batay iti progresibo ken rebolusyonaryo a pamuspusan. Maburak dagiti nainsigudan a wagas ti panangpataray ti ekonomya, pulitika ken kultura.

Dayta ti klase ti awtonomiya nga ipilpilit dagiti tukak nga isubo kadagiti umili ti Kordilyera. Maysa a naulpit a panangallilaw ti rehimen nga US-Ramos ken dagiti aso-aso na ditoy Kordilyera.

Kadagitoy a panawen, masapul a nasirib ti umili a pagdumaen ti pudno kontra iti bogus, ti mayat kontra iti bulok, ti rebolusyonaryo kontra iti reaksiyunaryo. Ibutaktak ken labanan tayo ti rehimen nga US-Ramos, dagiti agturturay a dasig, ken dagiti kakumplot da a repormista a grupo. Supyaten tayo ti panangpalibeg da iti pudpudno nga awtonomiya. Lappedan tayo ti panggep

da a pakapsuten ti tignayan ti umili para iti pudno a rehiyunal nga awtonomiya.

Natibker nga itaktakderan ti CPP-NPA ken CPDF ti pudpudno a rehiyunal nga awtonomiya. Magun-od laeng daytoy no mapaksyat dagiti managgundaway ken manangidadanes a dasig, no agballigi ti rebolusyon ken maipatakder ti baro a demokratiko a republika ti umili.

NOTA:

¹ *Kitaen ti artikulo maipanggep ti CALC/CADC.*

² *Natalakay ti dam ken minas iti Hulyo-Setyembre 1997 nga isyu ti Dangadang.*

³ *Kitaen ti seksyon ti damdamag maipanggep ti IPRA.*

Programa ti NDF kadagiti Nailian a Minorya

Itantandudo ti NDF ti kalintegan ti Bangsa Moro, ti umili ti Kordilyera, ken dadduma pay a nailian a minorya iti bukod-a-panagkeddeng laban iti nailian a panangidadanes. Kalintegan da nga ikeddeng ti bukod da a masakbayan, wayawayaan ti bagí da manipud iti nailian ken naindasigan a pannakagundaway, diskriminasyon, ken pannakairurumen. Kalintegan da a gun-oden ti demokrasya, iturayan ti bagí da, ken padur-asen ti gimong da batay iti kongkreto a kasasaad da.

Daytoy a prinsipyo ket nakabatay iti tarigagay ti NDF nga ibangon ti maysa a Pilipinas nga addaan panagkaykaysa, panagpapatas, ken panagkakabsat ti amin nga umili ken nasyunalidad.

Paset ti kalintegan iti bukod-a-panagkeddeng ti kalintegan iti sesesyon wenno panagsina, aglalo manipud kadagiti kondisyon ti nailian a panangidadanes. Iti dangadang dagiti Bangsa Moro laban iti diktadura a US-Marcos, imbandera da ti sesesyon. Iti uneg ti demokratiko a Pilipinas no sadino a maisigurado ti panagpapatas ti amin nga umili ken nasyunalidad, ti Bangsa Moro ket maal-allukoy a pilien ti nainkalintegan ken naan-anay a pulitikal nga awtonomiya.

No maipatakderen ti demokratiko a gubyrno ti umili, maisigurado ti pudpudno nga awtonomo a gubyrno ken nainkalintegan a pannakaibagí ken partisipasyon dagiti nailian a minorya iti nasyunal a

gubyrno. Risuten na dagiti kiddaw da iti nagtaudan a daga nga adda panangbigbig kadagiti kongkreto a kasasaad ken pakasaritaan. Masungbatan dagiti nabayagen a kiddaw da. Maisigurado ti patas a kalintegan da iti pulitika, ekonomya, ken gimong, kasta met iti panangrespeto iti wagas ti panagbiag.

Ti kaipapanan ti pudpudno nga awtonomiya ket pudno ken naan-anay a panangisigurado iti bukod-a-panaggubyrno iti uneg ti demokratiko a republika ti umili ti Pilipinas. Maitakder ti istruktura ti gubyrno a mangisigurado iti naan-anay a partisipasyon ken mapangngeddeng a boses dagiti umili kadagiti awtonomos a lugar maipanggep iti amin a banag a makaapekto iti biag da; pannakabigbig ti kalintegan da iti nagtaudan a daga, prayoridad iti panggedan ken gundaway iti ekonomya, prayoridad a manglak-am kadagiti benepisyo iti panagdur-as ti ekonomya iti lugar da, ken respeto iti tradisyon ken kultura. Iti ruar dagiti awtonomos a lugar, maikkan da ti naan-anay a pannakaibagí iti nasyunal a konggreso ti umili, kasta met kadagiti nadumaduma a tukad ti organo ti turay iti rehiyon da.

Marespeto dagiti nainsigudan a sistema ti linteg, relihiyon, gimong, ken kultura dagiti Bangsa Moro, umili ti Kordilyera, ken dadduma pay a nailian a minorya, bayat a mapunas dagiti managgundaway nga aspeto dagitoy. Kagiddan na, maallukoy da a makikaykaysa kadagiti umili ken nadumaduma a kultura iti Pilipinas. ★

IMPLASYON: *US-Ramos ti Agalun-on, Umili ti Mailumlom!*

ni Lorena Bagnos

Iti panagkaro ti krisis pangkagimongan iti pagilian, lallalo a dumagdagsen dagiti pangkabiagan a problema ti umili. Maysa kadagiti dumagdagsen pay a problema ket ti panagkaro ti implasyon wenno ti sapasap a panagngato ti presyo dagiti gagatangen. (*kitaen ti Chart1*)

Idi Oktubre 1996, no adda P6.75 mo, makagatang ka ti maysa a lata ti sardinas. Ngem naglabas ti maysa a tawen, kasapulan nga agnayon kan ti P0.45. Ti P15 a presyo ti maysa a lata ti gatas nga ebaporada ket agbalinen nga P16.50 iti uneg met ti maysa a tawen. Kasta met a ti sabon a panglaba a magatang mo iti P17.50 ket nagbalinen a P18.50.

Manipud iti datos ti National Statistics Office ti mismo a reaksiyunaryo a gubyerno, ti magatang ti P100.00 a kwartam idi 1990 ket ngimmaton iti P265.70 ita a Setyembre 1997. Ken ngumatngato pay. Ti kayat na a saoen, ti pisom (P1.00) idi 1990 ket agbalor laengen ti 38 sentimos iti Setyembre 1997.

Isu a batay iti panagsukisok ti IBON Databank, tapno mabiag ti maysa a pamilya nga adda 6 a miembro na, kasapulan da itatta (Setyembre 1997) ti P321.91 kada aldaw no iti urban; P294.50 no iti aw-away. Dakdakkal pay ti kasapulan da no agyan da iti syudad; P399.95 no iti Metro Manila.

Segun pay iti IBON, ti pangkabuklan a P185.00 kada aldaw a sweldo ti mang-mangged ket agbalbalin

laengen nga P70.30 itatta no ibatay iti presyo ti gagatangen idi 1988. Isu nga agdawdawat dagiti mangmangged ti P100.00 a nayon iti minimum a tangdan da. Tapno agtalinaed ti balor ti sweldo da ita a 1997 iti aktwal a gatad ti sweldo da idi 1988.

Anyang kadi ti gapu na dagitoy?

Itay nabiit, adda dagiti nalatak a pasamak iti ekonomya a direkta a nagbunga ti implasyon: kangrunaanen ti debalwasyon ti piso, ti deregulasyon ken panagngato ti presyo ti gasolina.

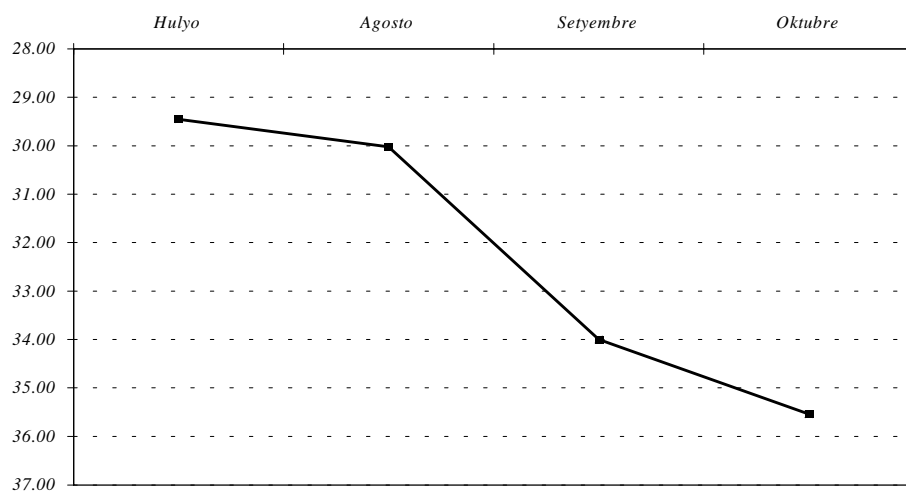
DEBALWASYON

Ti kakaruan a makaigapu ti implasyon itatta ket ti epekto ti naudi a debalwasyon. Ti debalwasyon ket ti panagsuwek wenno bigla a panagbaba ti balor ti piso

CHART 1: Presyo ti Gagatangen (kada kilo)									
Gagatangen	1972	1979	1983	1984	1989	1993	1995	1996	1997
Bagas	1.25	2.30	3.20	5.10	8.90	12.00	24.00	19.00	22.00
Galunggong	2.70	8.00	13.00	20.00	25.00	40.00		40.00	50.00
Asukar (brown)	1.09	2.80	3.50	7.00			25.00	20.00	17.00

CHART 2: Minimum a Sweldo Kumpara iti Inaldaw a Gastos			
ENERO 1997			
	Minimum a Sweldo	Kadawyan nga Inaldaw a Gastos	Kurang iti Sweldo
Intero a Pilipinas	143.66	309.30	165.64
Metro Manila	161.00	380.81	219.81
Ruar ti Metro Manila	126.32	283.98	157.66
1993			
	Minimum a Sweldo	Kadawyan nga Inaldaw a Gastos	Kurang iti Sweldo
Metro Manila	127.83	286.07	158.24
Ruar ti Metro Manila	122.42	221.27	98.85

CHART 3: Balor ti Piso Kumpara iti Dolyar, Manipud Hulyo 1997

Padpadasen na a lappedan ti adu ken dumagdagsen a presyur iti balor ti piso. Ngem idi Hulyo 1997, simmukon ti piso iti panagatake ti dolyar.

Iti apagdarikmat, nagbunga daytoy iti sapasap a panangngato ti presyo ti amin a produkto, aglalo no imported.

DEREGULASYON KEN PANAGNGATO TI PRESYO TI GASOLINA

Idi 1996, inikkat ti reaksiyunaryo a gubyrno ti panagkontrol na iti presyo ti gasolina. Awan-lapped a napalubosan dagiti imperyalista a korporasyon ti petrolyo nga idiktat ti presyo da. Daytoy ti inaramid ti kuna da a “deregulasyon” ti petrolyo. Impalubos ti gubyrno daytoy gapu iti diktat ti imperyalista nga US.

Ti agdama a napardas ken di-makamatan a panangngina ti gasolina ket gapu iti deregulasyon iti industriya ti gasolina.

kumpara iti dolyar. Ti kakaruan a naudi a panagsuwek na ket dimmanon iti P35.54 = \$1 idi Oktubre 7, 1997.

Awan ti sabali a turongen ti piso no di ti agtultuloy a panagsuwek kumpara iti dolyar gapu iti agtultuloy met a pannakaigalut ti piso iti dolyar.

Nangrugi daytoy manipud idi Hulyo 4, 1946. Ti sinnukatan idi ket \$1 = P2.00 laeng.

Ti pudno, nabayagen a bimmaba ti aktwal a balor ti piso. Pinilpilit laeng ti reaksiyunaryo a gubyrno ti Pilipinas a pagtalinaeden ti artipisyal a balor na.

Sakbay ti napasamak a debalwasyon ti piso, ti irasrason dagiti korporasyon ket ngumatngato ti presyo ti gasolina iti lubong. Ngem ti agpayso, agtultuloy a lumaklaka ti gasolina iti lubong.

Idi napasamak ti debalwasyon, daytoy met kano ti gapu ti panangngina ti produkto da.

Malaksid pay kadagitoy, dakkel ti maal-ala da a subsidyo wenno pondo a suporta manipud iti gubyrno. Isu nga uray adda debalwasyon wenno panangngina ti gasolina iti lubong, saan a rumbeng a ngumina ti gasolina. Rumbeng pay ketdi a lumaka! Isu a ti dawat

CHART 5: Presyo ti Gasolina, 1996-1997							
Produkto a Petrolyo	Pebrero 8, 1997			Agosto 1, 1997			Sakbay ti Deregulasyon (Hulyo 1, 1996)
	Petron	Caltex	Shell	Petron	Caltex	Shell	
Premium	11.30	11.30	11.30	11.89	11.90	11.89	9.50
Unleaded	10.90	10.90	10.90	11.23	11.24	11.28	9.50
Regular	10.17	10.17	10.17	10.44	10.44	10.44	9.00
Diesel	8.27	8.27	8.27	7.75	7.75	7.75	7.03
Kerosene	7.52	7.51	7.52	6.78	6.78	6.78	7.03
Fuel Oil	4.08	4.09	4.08	4.02	4.02	4.02	3.82
LPG 11-kg	181.43	181.43	181.43	156.45	160.00	160.00	145.15
LPG 22-kg	362.86	362.86	362.86	312.90	320.00	320.00	290.30
LPG 50-kg	824.70	824.70	824.70	711.14	800.00	800.00	659.80
Manipud iti IBON Special Release, Agosto 1997							

CHART 6: Singapore Posted Price, 1997 (kada bariles)			
Produkto a Petrolyo	Hun 8 - Hul 7 (US\$)	Hul 8 - Agosto 30 (US\$)	Panagbaba iti Presyo
Premium	25.48	25.24	0.24
Unleaded	25.56	25.52	0.04
Regular	22.76	22.36	0.40
Aviation Turbo	25.73	24.90	0.84
Kerosene	26.28	25.26	1.02
Diesel	26.07	23.62	2.45
Fuel Oil	16.79	16.74	0.05
LPG	26.61	26.04	0.57
Manipud iti IBON Special Release, Agosto 1997			

dagiti demonstrador ken umili ket: Ibaba ti presyo ti gasolina!

Ti panagngina ti gasolina ket agpangina met ti amin a magatang. Ngumina met ti kuryente gapu ta *fuel oil* wenna langis ti kangrunaan a mausar kadagiti *power plants*. *Fuel oil* met ti us-usaren ti adu pay a pabrika.

Ti gasolina ket inaldaw nga us-usaren ti umili para iti transportasyon ken produksyon. Isu a manamnama met a ngumato ti presyo dagiti kangrunaan a produkto. Nakarkaro manen nga agrigat dagiti umili a kakaasin a

mangiyan-anay ti kwarta da a lallalo pay a bumassit ti balor na.

Saan laeng a ti problema kas ti debalwasyon ti piso ken deregulasyon ti gasolina ti gapu ti implasyon.

Ti batayan a gapu ti implasyon ket adda iti kabuklan a taray ti mala-kolonyal ken mala-pyudal nga ekonomya ti pagilian.

Ti panagturay ti imperyalismo a kakumplot na dagiti lokal nga agar-ari a dasig--dagiti dakkel nga appo't daga, kumprador ken

burukrata kapitalista, a manggungundaway iti umili ken ekonomya ti pagilian. Ti kinaawan ti nailian nga industriya ken bukod a pangngeddeng ti pagilian iti taray ti bukod na nga ekonomya. Ti kinaawan ti pudno a waya-way a ti pagilian ken demokrasya ti umili. Dagitoy ti gapu no apay nga agtalinaed nga atrasado ken nakurapay ti ekonomya ti pagilian.

Kasilpo daytoy, adda met dagiti partikular a gapu kas iti ruker a patakaran ken panagtaming ti ekonomya ken pulitika ti agdama a gubyrno nga US-Ramos.

DAGITI PATAKARAN ITI EKONOMYA

Dagiti patakaran a pang-ekonomya ti rehimen a Ramos--nga idikdiktat ti imperyalista nga amo na--ket direkta a mangpataud ti implasyon ken dagiti kanaig a problema ti ekonomya. Ti imperyalismo nga US, babaen ti kontrolado na nga International Monetary Fund (IMF) ken World Bank (WB), ti utek dagiti patakaran a pang-ekonomya ti rehimen nga US-Ramos nga agpakpakaro ti implasyon.

Kabilang kadagiti idikdiktat da iti Pilipinas ket liberalisasyon ti ekonomya, mairaman ti deregulasyon ti industriya ti gasolina, panagbayad ti utang,

panagpangato ti buwis, maulit-ulit a debalwasyon, ken dadduma pay.

LIBERALISASYON TI EKONOMYA

Ti liberalisasyon ti ekonomya ket isu ti interamente a panangilukat ti pagilian iti awan lapped nga importasyon ken panagserrek ti ganggannaet a panagpuonan. Lallalo nga aglayus iti pagilian tayo dagiti sobra a produkto dagiti imperyalista ken isaltek da ti lokal nga industriya.

Iti panangiserrek da ti puonan, kumaro pay ti kontrol dagiti imperyalista iti bangko, komersyo, agrikultura kdpay a paset ti ekonomya ti pagilian. Agawan da dagiti babassit a negosyante a Pilipino ti kasapulan a pondo tapno mapadur-as koma ti lokal a produksyon.

Kontrolen da ti pagtagilakuan ken idiktat da ti presyo, kas ti ar-aramiden dagiti kumpanya ti petrolyo.

Daytoy nga anomalya ket mapakpakaro pay gapu ta nawaya dagiti imperyalista nga iyawid ti ganansya da. Isu nga imbes a lak-amen ti umili a Pilipino ti rang-ay batay iti maparnuay da, susupen daytoy dagiti imperyalista.

Uray mangiserrek da ti puonan, saan da nga agipatakder ti pudno nga industriya no di ket dagiti taga-asebol wenno taga-empake laeng iti imported a produkto dagiti imperyalista. Wenno tagaparuar ti produkto nga agrikultural ken naata a materyales a kasapulan dagiti imperyalista.

Nakadakkakel ti ganansya da iti nakanginngina a panaglako ti produkto da ditoy pagilian. Ngem nakalaklaka a gatangen da dagiti produkto tayo. Isu a palalo a rumang-ay da; kumaro met ti panagrigat tayo.

Gapu ta padakkelen ti liberalisasyon ti importasyon, pakarueng na ti kontrol dagiti imperyalista iti pagtagilakuan. Idiktat da ti presyo ken susupen da ti rang-ay ti pagilian. Parigaten da pay ti lokal nga industriya, komersyo, pinansya, pati agrikultura. Maawanan-kabaelan ti umili a gumatang bayat a nguminngina dagiti gagatangen. Isu a maysa daytoy a mangpakaro ti implasyon.

UTANG ITI RUAR KEN UNEG

Idi 1996, dimmanonen iti US\$41.88 bilyon ti utang ti Pilipinas kadagiti imperyalista. Ti balor daytoy iti pisos ket P1,465.63 bilyon. No pagbibingayan ti 70 milyon a populasyon ti Pilipinas, tunggal maysa ket adda utang na a P209,375.00.

Idi nagrugi ti rehimen a US-Ramos, ti utang ti Pilipinas iti ruar ket \$29.38B. Kayat na a saoen, ngimmato iti 42.54% ti utang ti Pilipinas iti uneg ti turay na.

Malaksid pay daytoy iti utang ti gubyrno iti uneg ti pagilian wenno iti umili a Pilipino. Tattan dumanon daytoy iti P753,224 milyon, wenno P753.224B.

Idi 1996, dimmanon iti US\$5 bilyon ti imbayad ti Pilipinas iti utang iti ruar.

Ti bayad iti interes iti utang iti ruar ken uneg ti pagilian ket aggapu laeng iti umili babaen iti buwis.

Kanayon pay a kunada nga agkurkurang ti badyet ti reaksyunaryo a guberno.

Saanan a panagkonsumo wenno panagpuonan ti papanan ti dakkel a paset ti produkto ken birok ti pagilian. Mapan daytoy iti bayad ti utang iti ruar. Ti epekto na, kumarkaro pay ti implasyon.

TI BUWIS: PARA ITI ABUSO KEN BAKNANG DAGITI AGTURTURAY

Maysa pay a gapu ti nakaro nga implasyon ket ti nakaro unay a panaggastos ti guberno nangruna ta mapan met iti kontra-rebolusyonaryo, kontra-umili ken saan a produktibo a banag. Dagiti badyet para iti salun-at, edukasyon, imprastruktura, kdpay ket makurkurakot. Kasapulan dagiti agturturay ti adu a kwarta para iti pagbayad iti utang, pagmantenar ti dakkel a pwersa militar, paglaban iti rebolusyonaryo a tignayan, pagpataray ti guberno, para iti pulitika ken panagtuloy ti turay da ken panagpabaknang da.

Isu nga agkikil da babaen ti baro ken nangangato a buwis manipud iti umili. Agbunga laeng daytoy ti implasyon.

TI INTERNAL A BATAYAN TI IMPLASYON

Ti internal a batayan a pang-ekonomya ken pampulitika ti implasyon ket ti mala-kolonyal ken mala-pyudal a sistema ti gimong. Ikedkeddeng daytoy a sistema ti atrasado a kasasaad ti produksyon, limitado a kabaelan ti umili a gumatang, ken bulok a sistema ti pinansya a direkta a pakagapuan ti implasyon.

Nasaknap ti kinarigat ti umili. Ti masa a mannalon ket agrigrigat gapu iti pyudalismo ken mala-pyudalismo. Ti aktwal a sweldo dagiti mangmangged ket nakababbaba. Kurang ti igatang ti masa ken limitado met ti lokal a produksyon a mailako ken mabalin a gatangen. Kumkumpitensyaen pay daytoy dagiti imported a produkto. Ti ekonomya a nakadependar iti panag-export ket nakarkaro a maiduron iti paglakuan a dominado dagiti imperyalista.

Iti kastoy a gimong, nakapsut ti ekonomya nangruna iti uneg ti balangkas ti kolonyal a sistema ti linnakuan. Ti lokal nga industriya ket nakadependar kadagiti imported a ramit ken materyales, bayat a ti agrikultura ket agtaltalinaed a para suplay ti naata a materyales kadagiti imperyalista a pagilian.

Isu nga agbunga daytoy ti pannakalugi iti linnakuan. Awan ti marnong a kapital ti pagilian tapno mapadur-as ti industriya ken agrikultura gapu ta kanayon a nanginngina ti import ngem ti ganansya iti export. Isu a nakarkaro a mailumlom tayo iti utang iti ganggannaet a lallalo met a mangiduron tapno maigalut tayo iti kolonyal a linnakuan. Ti kamaudianan nga epekto ket ti paulit-ulit a kinakurang iti lokal a pagtagilakuan.

Iti ababa a sarita--implasyon! Umun-uneg nga umun-uneg a pannakailumlom ti pagilian iti gayong-gayong ti nakaro a kinarigat.

Saan a marisut daytoy a problema ti implasyon aginggana saan a mabaliwan ti mala-kolonyal ken mala-pyudal a sistema ti gimong ken inggana saan a maparmek ti lokal nga agturturay a dasig ken imperyalismo. ★

CALC/CADC: *Pangluko ti Rehimen nga US-Ramos*

ni Oryang Cabasar

Anya ti *Certificate of Ancestral Land/Domain Claim* (CALC/CADC) nga ilaklako ti rehimen nga US-Ramos? Daytoy ti panagparehistro dagiti nailian a minorya iti nagtaudan da a dagdaga. CALC para kadagiti indibidwal a sanikua. CADC para kadagiti komunal.

Ti CALC/CADC ket nagrugi idi tiempo ti rehimen nga US-Aquino babaen ti Linteg ti Presidente 192 (Executive Order 192) ken ti *Department Administrative Order #2 series of 1993* wenno patakaran ti DENR (*Department of Environment and Natural Resources*). Ilaslastog ti gubyrno a babaen ditoy, respetuen ken bigbigen da ti kalintegan ti nailian a minorya iti daga.

Narigat, nagastar, ken kumplikado ti panagala ti CALC/CADC. Adu a rekisitos ti biruken da kas ebidensya, surbey, kdpay. Isu a dagiti nakaadal nga oportunistang ti alisto a makaaplikar. Iti danag ti dadduma a maunaan, maguyod da met nga iparehistro ti daga da.

Iti termino laengen a “claim” iti CALC/CADC, mabiston a pangluko daytoy. Kayat a saoen ti “claim” ket panangipakaammo iti publiko nga adda panggep mo a tagikuaen ti maysa a banag, kas koma ti daga. Mabalin a kwestionaran ti dadduma a tao wenno grupo ti “claim” mo gapu ta kasapulan pay a paneknekam ti “claim” mo babaen ti ebidensya. Iti agdama a sistema ti linteg, kasapulan pay ti titulo tapno mabigbig ti aktwal a panangtagikua.

No awan ti maipakitam a titulo, kukua ngarud ti gubyrno dagitoy a dagdaga. Maibilang da a *public land* a mabalin nga ilako wenno ipaabang ti gubyrno iti indibidwal wenno korporasyon.

Nainsigudan vs Reaksyunaryo a Sistema ti Panangtagikua iti Daga

Iti nainsigudan a sistema dagiti nailian a minorya, ti daga ket pagtaudan ti biag ken kabiagan. Saan laeng a pitak wenno danum daytoy. Ditoy a naibukbok ti dara

dagiti ap-ppo tapno parang-ayen daytoy. Ditoy a naikali dagiti immun-unan. Ditoy a makita dagiti materyal a banag ti maysa a kultura. Ti daga ket kukua dagiti appo, dagiti agdama a kapututan ken ti sumaruno a henerasyon.

Kas kinuna ni Ama Macliing Dulag: “*Kasano a kunaen yo a kukua yo ti daga? Mabalin aya a tagikuaem dayta at-atiddog ti biag na ngem sika?*”

Idi umuna a tiempo ti pakasaritaan ti tao (ti makunkuna a tukad ti primitibo komunal), awan ti pribado a sanikua wenno panangbukbukod kadagiti bambanag. Amin ket agtrabaho ken amin ket patas nga agbibingay iti kinabaknang. Awan ti dasdasig, isu nga awan ti panaggundaway.

Makita pay laeng ti kastoy a komunal a kapanunotan ken aramid iti nadumaduma nga umili ti Kordilyera, ngem napardas a mapukpukaw dagiti positibo a galad daytoy.

Nagrugi ti problema ti tao idi agrugi ti panangbukbukod ken panagsanikua (ti makunkuna a tukad ti adipen). Addan dagiti dasig a mangagum ken makaad-adu, adda met dagiti dasig a maaguman ken makurangan.

Adda tinawid a sistema ti panagsanikua ken panagusar iti daga. Awan ti titulo wenno deklarasyon idi. Ngem ammo ti umili ti sakup ken beddeng (*boundary*) ti daga ti maysa a tribo, klan, pamilya, wenno indibidwal. Kadagiti binodngan a lugar, pagkaykaysaan dagiti tribo ti beddeng babaen ti bodong.

Manipud iti kastoy a karayan inggana iti kastoy a rangkis ti kukua ti tribo a Maeng. Manipud iti kastoy a bantay inggana iti kastoy a bakir ti kukua ti Tuwali a pamilya ni Bandaw. Daytoy a minas ket kukua ti tribo a Balatoc.

No adda man risirisan iti daga, adda dagiti nadumaduma a sistema ti hustisya a mangrisut kadagitoy. Posible met nga agturong iti gubat ti tribo wenno klan.

Adu a gubat ti tribo wenno klan ket mairamut iti risirisan ken panaginnagaw iti daga wenno teritoryo.

Agbanga, saan nga agsabat, ti reaksyunaryo a sistema ti guberno iti panagtagikua iti daga ken ti nainsigudan a sistema dagiti nailian a minorya. Ti mas kongkreto, agbanga ti interes dagiti dasig ti mannalon a maagawan ti daga; ken ti interes dagiti agturturay a dasig ti imperyalista, kumprador burgesya, ken appo't daga a mangagaw ti daga.

Isu't gapu nga iti kabuklan ti Kordilyera, agtultuloy ti napigsa ken nabanwar a tradisyon ti umili a salakniban ti daga ken ti kinabaknang na laban kadagiti panggep dagiti nasao a dasig nga agagaw.

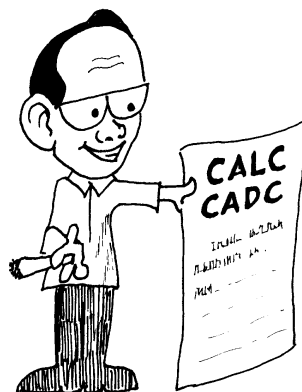
Iti agdama, rumimrimbaw ti reaksyunaryo ken bulok a sistema ti panangtagikua iti daga. Lallalo a pumarpardas ti pannakapukaw ti nainsigudan a sistema gapu iti CALC/CADC. Ngem no sublian tayo, daytoy a pannakapukaw ket nagrugi pay idi tiempo ti Espanyol.

Pakasaritaan ti Panagparehistro ti Dagdaga

Ti pakasaritaan ti nailian a minorya ket pakasaritaan ti agtultuloy a panangagaw, panangpatalaw, ken panangabog manipud iti nagtaudan da a daga. Makita daytoy iti sumaganad a listaan dagiti kangrunaan a linteg ken patakaran a naipakat iti nadumaduma a panawen.

Tiempo ti Espanyol

- **Regalian Doctrine** - panangideklara ti ari ti Espanya a kukua na ti amin a dagdaga iti Pilipinas.
- **Reducciones** - relokasyon nga impakat dagiti Espanyol kadagiti umili ti Kordilyera.
- **Comandancia-Politico-Militares** - militarista a turay a naipakat iti Kordilyera.
- **Nadumaduma nga ekspedisyon wenno operasyon** - operasyon militar tapno biruken ken agawen dagiti minas ti balitok ti Kordilyera.

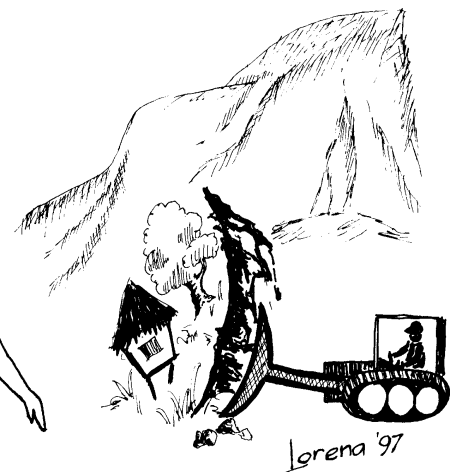

Tiempo ti Amerikano

- **Philippine Bill idi 1902** - nabigbig dagiti titulo nga inted ti ari ti Espanya iti indibidwal, simbaan ken soldados ti Espanya. Nasurot ti surbey ti kadastre ti Espanyol.
- **Land Registration Act idi 1902** - masapul a mapatitulan amin a dagdaga. Dagiti nailian a minorya a saan a nabagaan iti daytoy a linteg ket naagawan ti daga gapu ta naideklara dagiti daga da a *public lands*.
- **Mining Act idi 1905** - Dagiti daga ti nailian a minorya a saan a natitulan wenno ti kunkuna da a *public lands* ket nailukat iti indibidwal ken korporasyon ti minas dagiti imperyalista nga Amerikano. Isu't nakaagawan ti minas dagiti umili nga Ibaloy ken adu a korporasyon ti minas ti naibangon iti Benguet.
- **Cadastral Survey Act idi 1907** - linteg iti panagsurbey ti daga para iti panagsingir ti buwis ken panangilasin ti maagaw pay a daga para iti Amerikano ken dagiti lokal nga aso-aso da.

Tiempo dagiti aso-aso a rehimen

- **Nadumaduma a dam ken panagtroso** - Ambuklao dam, Binga dam, Magat dam, Cellophil logging, kdpv.
- **Presidential Decree 705 ken 1559** - indiktat ni Marcos nga amin a daga nga 18% ti kinarangkis na ket maibilang kas *forest reserve* wenno *public*

land. Gapu ta kabambantayan ti Kordilyera, gistay amin a daga ket *forest reserve*. Agtaltalinaed pay laeng dagitoy a linteg inggana itatta.

- **Mining Act ti 1995** - inlukat ni Ramos ti intero a pagilian para iti panagraut dagiti imperyalista a korporasyon ti minas.

CALC/CADC

Anyang ti panggep ti CALC/CADC?

Kadagiti napalabas a linteg ken programa, nakalawlawag ti panggep dagiti agturturay nga imperyalista, komprador burgesya, ken appo't daga nga agawen ti nagtaudan a dagdaga ti nailian a minorya.

Itatta, medyo sumirsirib ti kabusor. Dagiti dakes a programa da a kanayon a sinupyat ti umili ket naynayonan da ti asukar tapno nalaklaka nga alimonen ti umili. Idi, ipagarup da a bakes tayo, ta no ipatakder da ti dam, mabalin latta a kumalay-at tayo iti kaykayo. Itatta, ipagarup da met nga alingo tayo - mapakatan ti patungkab.

Kasta ti CALC/CADC: naasukaran a sabidong, patungkab a pumutok no makagat. Ilaslastog ti gubyrno a panangbigbig da daytoy iti kalintegan iti nagtaudan a daga.

Adda pay dagiti NGO ken kakailian a nakwartaan nga alisto a sumupsuporta ken mangikamkampanya kadagiti umili tapno agaplay iti CALC/CADC.

Iti napalabas, sumagmamano laeng ti nasurbey a daga ti nailian a minorya. Saan pay a narukod nga husto ti kinalawa ken kinabaknang daytoy. Ngem no agaplay ka iti CALC/CADC, masurbey ti dagam. Ipagarup mo a rekisito ti surbey tapno mapatituluam ti dagam. Gayam, nayon ti isurbey da no anyang ti maala da a kinabaknang. No anyang dagiti “bakante” a daga a mabalin da a maagaw.

Parpardasan ni Presidente Heneral Ramos ti panagrehistro dagiti daga para iti Pilipinas 2000. Masapul a maluktan dagitoy a bambantay para iti imperyalista a korporasyon ken proyekto ti minas, dam,

troso, kdp. Masapul a maagaw dagiti dagdaga dagiti nailian a minorya tapno maiyaramid dagitoy.

Kangrunaan a panggep ti CALC/CADC ket lukuen dagiti nailian a minorya nga agtalek iti maysa a papel nga awan met ti pateg na. Sertipiko laeng ti ited ti gubyrno. Saan pay a titulo.

Maikadua, no mabingay-bingay ti daga iti nadumaduma a CALC/CADC, nalaklakan a magatang, maagaw ken mapatalaw dagiti nailian a minorya. Para iti gubyrno ken imperyalista, nalaklaka da nga allilawen ken pasuksukan dagiti indibidwal wenno babassit a grupo.

Maikatlo, kayat ti rehimen nga US-Ramos a buraken ti panagkaykaysa ti umili. “*Pardasan yo nga agaplay ta baka maunaan kayo!*” ti ibagbaga da. Gapu iti CALC/CADC, kimmaro wenno timmaud dagiti riri iti daga iti baet dagiti nailian a minorya. Us-usaren pay dagiti agum a tattao ti CALC/CADC tapno agpabaknang. Adda dagiti indibidwal a nagaplay ti CALC/CADC para iti intero a baryo ngem saan nga ammo ti umili. Kas pangarigan idia Ifugao, adda maysa tao a nakaala ti 21 CALC para iti 77 ektarya.

Maikapad, ti CALC/CADC ket agturong iti pannakapukaw dagiti nainsigudan a sistema ti panagtagikua iti daga, ken agturong iti panagimbubukod, panagiinnagaw, ken panangagum iti daga. Iti uneg ti nainsigudan a sistema, napigpigsang ti namnama ti umili nga agballigi ti panangsalaknib iti daga. Ngem iti uneg ti reaksiunaryo a sistema ti linteg a diktat dagiti agturturay, awan pangabak ti umili. Maipit dan kadagiti nagrigat, nagastar, ken makaulaw a proseso dagiti linteg, abogado, ken korte.

No naalan dagiti nailian a minorya ti CALC/CADC a natatakan ti “Republika ti Pilipinas,” nalakan to a maagaw dagitoy a dagdaga para iti pagimbagan kano ti kaaaduan a Pilipino.

Mismo a *Certificate of Land Title* (CLT) wenno titulo ti daga iti *Land Reform Program* ti gubyrno a naited idi kadagiti mannalon iti kapatagan ket agdama a makankansela! Ag-agawen ti rehimen nga US-Ramos ti 12,000 ektarya a natitulan a daga iti kapatagan. Ditoy pay ngata Kordilyera a sumagmamano laeng ti addaan titulo?

Apaman nga agballigi ti rebolusyon, maikkat amin a linteg a manglablalsing iti kalintegan ti nailian a minorya iti nagtaudan a daga, kabilang ti CALC/CADC.

Mano laeng aya ti maled a Kalinga ken Bontok no maipatakder ti Chico dam kumpara iti agbenepisyo iti kuryente ken irigasyon? Mano laeng aya a Tinggian ti mapatalaw iti daga da tapno maala ti troso para iti papel ken balay? Mano laeng aya nga Ibaloy ti mapatalaw tapno maikkan ti kuryente ti Central Luzon?

Bassit a sakripisyo para iti pagimbagan ti ad-adu a Pilipino, kuna ti rehimen nga US-Ramos. Ngem anya ti isungbat tayo ditoy?

Pagbangbangaen ti rehimen ti umili iti kabambantayan ken iti kapatagan. Iti kasta, nalaklaka a maipatungpal ti kayat dagiti agturturay. Ti rumbeng ket mabigbig a komon ti kabusor dagiti umili ti kabambantayan ken kapatagan. Maymaysa ti kabusor tayo.

Mabalin met ti maaddaan ti kuryente, irigasyon, troso ken minas a saan nga isakripisyo ti nailian a minorya. Mabalin nga agindustriyalisa ti pagilian a saan a lemiesen ken papanglawen ti umili bayat a mapabaknang dagiti agturturay.

Alaen tayo manen ti sungbat ni Ama Macliing idi ipilit ti rehimen nga US-Marcos nga ipatakder ti Chico Dam: *“Matay ka met laeng no di ka lumaban. Nasaysayaat laengen a matay nga ilablaban mo ti kalintegan. Nataktakneng daytoy a pannakatay.”*

Dakkel nga inspirasyon ken adal ti maadaw iti nagsilpo a dangadang ti nailian a minorya ken dagiti rebolusyonaryo a pwersa laban iti panangagaw ti daga. Adun ti nagbuwis ti biag tapno salakniban ti daga, kabiangan, kinabaknang, ken kaputotan.

Iti panangidaulo ti Partido Komunista ti Pilipinas (CPP) ken ti armado nga NPA, nabukel ti natibker ken

nalawa a panagkaykaysa, aglalo ti dasig a mannalon nga isu’t kaaduan.

Programa ti Nailian Demokratiko a Rebolusyon para iti Nagtaudan a Daga

Bigbigen, itandudo, salakniban, ken ilaban ti CPP-NPA ti kalintegan ti nailian a minorya iti bukod a panagkeddeng. Mainayon ditoy ti kalintegan a tagikuaen ken padur-asen ti nagtaudan a daga ken ti kinabaknang na.

Apaman nga agballigi ti rebolusyon, maikkat amin a linteg a manglablalsing iti kalintegan ti nailian a minorya iti nagtaudan a daga, kabilang ti CALC/CADC. Maisardeng ti panagserrek dagiti imperyalista ken kumprador burgesya. Makumpiska dagiti dagdaga ken sanikua da ken tagikuaen ti sangkailian. Maipatungpal ti umannatop a programa ti reporma iti daga.

Ti panangtagikua ken panagusar ti daga ket maibatay kadagiti sistema a sursuroten ti umili depende iti lugar ken ugali. Ti komunal a panangtagikua iti daga ket marespeto ken mapadur-as pay. Mabigbig met dagiti pribado a daga ti mannalon, petiburgesya, ken nailian a burgesya a nagun-od babaen ti panangtawid wenno bukod a nagbannogan.

Maipatungpal ti umannatop nga industriyalisasyon batay iti lokal a kasasaad. Dagiti proyekto ket pudpudno nga agserbi kadagiti kasapulan ken interes ti umili. Maipatungpal laeng dagitoy no adda pammalubos ken suporta ti umili.

Daytoy a programa ket maipatungpal laeng no nawayaanen ti pagilian manipud kadagiti agum, managgundaway, ken manangidadanes a turay ti imperyalista, komprador burgesya, ken appo’t daga. Saan nga ipalubos dagitoy a dasig a maipatungpal ti rebolusyonaryo a programa.

Nasken ngarud ti nalawa a panagkaykaysa ti umili a supyaten ken kondenaren ti CALC/CADC ken dadduma pay a mananglipit a linteg ti reaksiyunaryo a sistema. Rumbeng a supyaten tayo dagiti manangallilaw nga ahensya ti gubyrno ken NGO a mangilaklako iti CALC/CADC. ★

Saywar ti Kabusor: ISTILO A BULOK!

ni Andres Laconsay

Adu a panagpammarang ken panagulbod ti iyar-aramid dagiti kabusor tapno mailastog ken pabangluen ti bulok a sistema, ken padaksen ken paruaren nga awan ti pagmamaayan ti rebolusyon. Daytoy ti makunkuna a saywar. Nadumaduma ti pamuspusan ti saywar nga usaren ti kabusor, nangruna babaen ti AFP/PNP. Makita daytoy iti sumaganad.

EPEKTO TI SAYWAR ITI UMILI

Iti baryo Bakkun, Dalton, ken Bignay ken adu pay a baryo nga adda dagiti saywar nga iyar-aramid ti kabusor, maal-allilaw ti kabusor ti sumagmamano a masa idi damo.

Adu met latta dagiti aktibista, organisado ken dadduma pay a masa a natibker ti takder ken panunot da. Isu a saan a naallilaw ti kabusor ida uray iti kinainget ti pammutbuteng ken panagsaywar ti kabusor kanyada.

Naginsisingpet dagiti baro a destino a militar

Ngem iti damo kasla magic wenno naisangsangayan ti kabaalan ti kabusor a parikusen ti utek ti dadduma nga umili. Ti epekto na ket adda dagiti umili a napabutngan. Adda met dagiti naawis da inggana nagbaliw ken nagmayat da iti kabusor. Adda dagiti nakiay-ayam wenno timmulong pay kanyada. Iti paset ti saan laeng a sumagmamano, naawan ti talek ti umili iti maysa ken maysa. Anyaman dagiti gapu na, ti patingga na ket adda dagiti kimmapiy, nagpasibo wenno nagmadin iti rebolusyon.

Kasano a nagun-od ti kabusor ti kastoy nga epekto iti rebolusyunaryo a tignayan ken iti intar ti umili?

Kitain tayo ti sumagmamano nga inusar da a pamuspusan iti sumagmamano a lugar.

REDEPLOYMENT, LOKAL A REKRUTMENT

Iti baryo Bakkun (sinukatan tayo ti nagan ti baryo tapno masalakniban ti aktwal a baryo), gapu iti naranggas a rekord ti dati a yunit ti AFP/PNP ken kanaig na a pwersa ti CAFGU, nakita ti dakkel a pagdumaan ti galad ti kabusor iti galad ti NPA a mabigbigbig kas “soldados ti umili”. Pimmigsa pay ti tignayan a panangsupyat kadagiti panaglabsing ti AFP/PNP iti *human rights* ti umili. Saan a namati ti umili iti propaganda ti AFP/PNP ken reaksyunaryo a gubyrno. Isu a nasukatan ti baro a batalyon ti AFP/PNP a saan pay narugit ti rekord da iti baryo.

Dagiti dati a yunit ket naipan iti sabali a lugar a saan pay makaammo iti narungsot a rekord da.

Iti panangipwesto kadagiti opisyal ken panagrekrut ti soldados ken pulis ti AFP/PNP, naginayon da iti lokal a rekrut gapu ta kapado dagitoy ti tattao, tereyn, lengguwahe, ken ugali iti lugar. Nalaklaka pay a maakseptar

dagitoy iti lugar. Adu ti kabagian da iti lugar ken usaren da ti kabagyan da kadagiti panggep da.

SINGPET-KITEB

Naginsisingpet dagiti baro a destino a militar. Nagpaliga da ti basketball ken nakiay-ayam da kadagiti kabataan.

Idi damo, nagbayad da ti gatangen da a manok wenno anyaman nga alaen da iti baryo. Makipagdagus wenno makigian da iti balay ti masa sagpaminsan. No dadduma ket tumulong da nga agani, agsakdo wenno agbunag ti nadadagsen.

Ngem, pakitang-ao laeng dagitoy. Tultuladen ti AFP ken PNP ti istilo ti NPA a tumulong iti masa, agbiag iti masa, ken agserbi iti masa. Ammo da ngamin a nairut ti panagayat ti masa iti NPA. Aglalo itatta nga agbalballigi ti mangidadaulo a Partido Komunista ti Pilipinas, NPA ken intero a rebolusyunaryo a tignayan iti pangilinlinteg kadagiti kamali ken pagkapuyan.

Pinadpadas ti kabusor a gun-oden daytoy a panagtalek ti masa. Isu nga naginsisingpet da. Ngem saan da a makapagbayag. Panagsalaknib iti amo da a militar ken dadakel nga appo't daga, negosyante ken opisyal ti gubyrno ti talaga a trabaho da. Saan a panagserbi ken panagsalaknib iti umili ti panggep da. Isu nga agsubli da met laeng iti sigud a garaw da a saan talaga a mailemmeng: naranggas, lastog, bastos, agtatakaw, sadut ken mammartek. Singpet-kiteb a kumagat to met la no mabisinan.

No nabartek, agpapatok da. Ibusen da ti maysa a magasin a bala ti armalayt, makapaglastog da laeng. No awan pulutan da, agtakaw da ti manok, aso wenno mula ti umili. No mausawan dan, agpakawan da iti tinakawan da ngem dida met agbayad, ken maulit ti kastoy no mabartek da manen.

Mamin-ano da a nagipabuya ti sine a pammadakes iti CPP-NPA. Kalpasan na ket imiting da ti kinadakes kano ti NPA a kas ti impasine da. No maminsan,

agpabuybuya da pay ti bold a sine, no sadinno nga imbitaren da dagiti balasang ken ubbing.

PANAGARAMID TI CIVAC KEN DAGITI PROYEKTO

Tapno nalaklaka da a maallilaw ti umili, nagiwayat da ti Civilian Volunteer Action (CIVAC) kakuyog dagiti empleyado ti Department of Health (DOH). Agited da ti libre a panagkonsulta iti medikal ken dental ken libre nga agas. Nagipatakder da pay ti sumagmamano a proyekto kas waiting shed, tangke ti danum ken animal dispersal a kas iti baboy. Katinnulong da ditoy dagiti lokal nga ahensya ti gubyrno kas ti Department of Agriculture (DA) ken Department of Interior and Local Government (DILG). Masansan ket pagaapaen da dagiti umili ta adda dagiti paborito da a maikkan ti benepisyo.

PANAGAREM KADAGITI BABBAI ITI BARYO

Idiay baryo Dalton iti Abra, ti masansan nga istilo ti kabusor ket agarem da kadagiti balasang iti baryo. Kangrunaan a tartargeten da ket dagiti kabsat wenno asideg a kapamilya ti kakadua nga NPA. Ti panggep da ket maikameng da iti pamilya ti kakadwa tapno magunggon da ti rebolusyunaryo a pulitika ti pamilya iti uneg na, mapresyur ti pamilya tapno patugawen dagiti kakadwa ken mabalin da a masiputan no sumilsilpo ti kakadwa iti pamilya. Gagangay nga addan sabali a pamilya da ngem ilimed da daytoy. Adda dagiti nailawan iti kastoy. Naudin idi maammuan dagiti pamilya ti inasawa da a babbai iti baryo nga adu gayam ti asawa dagiti soldados a naikamang kanyada. Makita da nga adu ti mapmapan iti kampo ti kabusor nga agsingsingir ti suporta para kadagiti putot ti soldados no aldaw ti sweldo.

Dagitoy ket manmano laeng iti taktika a saywar ti kabusor. Adu pay dagiti nadumaduma a taktika da iti adu a lugar, numanpay nagadu ti agpaparehas a taktika da iti gistay amin a lugar a saklaw da.

**PANAGSANGO ITI SAYWAR KEN DADDUMA
PAY A KONTRA-REBOLUSYUNARYO A
TAKTIKA TI KABUSOR**

Makita met ti ad-adu nga umili nga agin-agin laeng ti kabusor. Uray pay adda dagiti makaallilaw nga epekto na iti damo, agpatingga met ti saywar da. Iti udi na makita latta ti kinabulok ken kinaulbod da. Ngem gapu ta dagiti epekto ti saywar ti kabusor iti dadduma nga umili ket makapakapsut iti rebolusyunaryo a tignayan iti lugar, rumbeng a dagus a masungbatan ti saywar ti kabusor ken masalo dagiti umili a maap-apektaran.

Iti baryo Bakkun, Dalton, ken Bignay, tapno maawatan ken masungbatan ti saywar ti kabusor, inadal ti umili no anya ti ar-aramiden ti kabusor. No anya ti panggep ken dagiti plano, addang ken teknik wenno pamuspusan ti saywar ti kabusor. Timmulong iti inadal ti yunit ti NPA nga agtigtignay iti nasao a luglugar. Nausar a pagbatayan dagiti naala ti NPA a dokumento mismo ti kabusor nga agpalpalawag ti konsepto ti saywar, kas Oplan Lambat Bitag ti AFP, Oplan Sandugo ken Oplan Visitar ti PNP, kdpay. Malaksid pay kadagitoy, adda ti natipon a datos ken obserbasyon manipud iti kapadasan mainaig iti pamuspusan iti saywar ti kabusor.

Naawatan dagiti nakaala ti innadal nga awan ti magic ti kabusor. A nagsanay laeng ti kabusor iti nadumaduma a teknik iti panagpammarang ken panagulbod tapno maallilaw ti umili uray pay ti nadumaduma a wagas tapno malipit ken mapresyur da ti umili. Nakita dagiti nagadal a gunggundawayan ti kabusor ti kinaawan nangato nga adal a burges dagiti umili a mannalon ken, iti kastoy a kasasaad, no kasano nga ay-ayamen ti kabusor ti utek ken rikna ti umili.

Nakita pay dagiti nagadal no anya ti kontra-rebolusyunaryo a panggep ken rinuker a galad ti saywar ti kabusor. Nakita da nga adda patingga dagiti epekto ti saywar ken dadduma pay a kontra-rebolusyunaryo a taktika ti kabusor. Nga awan ti pagdumaan ti galad ti saywar da iti mismo a galad da a naranggas nga instrumento dagiti mananggundaway ken manangirurumen a dasig uray pay aginsisingpet da no maminsan.

Imbingay met ti kakadwa iti NPA no kasano a gunggundawayan ti kabusor dagiti kamkamali ken pagkapuyan ti NPA idi saan pay a nagilinlinteg daytoy. Ngem itatta ket agilinlinteg ti mangidadaulo a Partido, NPA ken intero a rebolusyunaryo a tignayan.

Gapu ta maaw-awatanen dagiti napalawagan nga umili ti pudno a galad ti saywar ti kabusor ken makitkita dan ti mismo a kinabuyok ken pagkapuyan na iti uneg, saanen nga agkurri dagiti saywar ti kabusor kanyada. Nagsublin ti natibker ken nabara a suporta da iti rebolusyon.

Adu pay ti saan a napalawagan ken rumbeng a mapalawagan kasilpo ti saywar ti kabusor. Inut-inut a mapalpalawagan ti kakadwa iti NPA ti umad-adu nga umili iti rehiyon ken pagilian kasilpo daytoy isu a bumassitten ti epekto ti saywar iti umili. Makitkita dan ti kinakapuy ken kinaulbod ti saywar ti kabusor. Rumuar ket rumuar latta ti kinabulok ti kabusor ken ti istilo da.

Iti bangir na, lallalo a rumegregta ti rebolusyunaryo a tignayan ti umili ken ti suporta ti umili iti NPA ken armado a pannakidangadang.

Isu a kasla mabambannogen ti kabusor iti panagsaywar. Iti umad-adu a lugar, bumassitten ti panagsaywar ti kabusor. Kasla maibibusen ti taktika da a mangiyaw-awan iti rebolusyon. Ngem, ammo tayo met a saan nga agpayso dayta. Saan a kasta a kasimple ti gubat. Ammo tayo met a kabaelan pay ti kabusor nga agaramid ti nagadu a taktika a panglaban iti rebolusyon, mairaman ti pamuspusan ti panangranggas, pammut-buteng, panagsaywar ken dadduma pay a narugit a taktika, baro man wenno daan, kontra iti rebolusyunaryo a tignayan ken umili.

Tigre a papel ti kabusor. Awan papanan na no di ket ti marippuog iti sango ti awan-pagduaduaan a balligi ti rebolusyon. Ngem inggana a saan pay a narippuog ti kabusor, rumbeng nga iseryoso tayo ti pannakisango ket panagrisut ti amin a taktika na. ★

KA LORENA

ni Ambet Kalagi

Maysa a mestisa ni Ka Lorena. Saan a gapu ta ganggannaet ti ama wenno ina na. Isuna ket mestisa nga Igorot. Taga-Kordilyera ti ina na, ken taga-patag met ti ama na. Dimmakkel isuna idia Baguio. “Baguio girl,” kuna da ngarud.

Idi marekrut isuna iti rebolusyonaryo a tignayan, ti pinili na a nagan iti dangadang ket Kara. Ngem idi adda sine a “Kara Kaakit-akit” a mangipabpabuya iti nalaka magundawayan nga artista nga awan ammo na no di nga aglabus, binaliwan na ti alyas na. Manipud idin, Ka Lorena ti pinili na a nagan. Daydayawen na ngamin ni Lorena Barros, maysa nga istudyante idi 1970s a simmampa iti NPA ken martir ti rebolusyon.

Tapno mas maam-ammo tayo isuna, basaen tayo ti talambuhay (istorya ti biag) nga imbingay na iti kolektibo na:

Petiburges ti naggapuak a dasig. Ni inak ket housewife nga addaan bassit a “buy-and-sell” a negosyo. Empleyado ti gubyrno ni amak ken kanayon a maideestino iti nadumaduma a lugar.

Idi addaak iti hayksul, makitkita kon dagiti nakadakkkel a rali laban iti panagngato ti matrikula idi 1989. Isu nga idi awisen dak dagiti kakadwa, kimmuyogak iti maysa a grupo idi 1991 nga agadal panggep iti panagngato ti matrikula ken iti base militar.

Awan unay ti naawatak iti innadal gapu ta panay nauuneg a termino ken nadumaduma nga ismo ti mangmangngeg ko. Ngem naan-anay met ti naawatak tapno makitak ti kinahusto ti ibagbaga dagiti aktibista.

Iti ababa a sarita, timmiponak kadagiti progresibo nga organisasyon masa. Adda inatendarak idi a tallo nga oras nga innadal ket kalpasan na, kuna da met nga ND akon kano. Nobyembre 30, 1991, iti anibersaryo ti nalimed nga organisasyon a Kabataang Makabayan (KM), narekrutak iti maysa pay nga organisasyon ti DATAKO - Demokratiko a Timpuyog dagiti Agtutubo ti Kordilyera.

Naipaunegak iti maysa a rebolusyonaryo a kolektibo nga ti ayab da idi ket PPO (Pangkat Pampropaganda at Pang-organisa). Tiempo ti disoryentasyon idi isu a naglalaok nga husto ken kamali dagiti naal-ala mi nga innadal.

Inadal mi ti GMC wenno Ababa a Kurso iti Gimong ken Rebolusyon a Pilipino.

Naalak met ti GPB - Gabay iti Panagorganisa kadagiti Balangay a mangisursuro no anya dagiti istruktura ti organisasyon nga ipatakder mi ngem saan na met isuro no kasano nga agpamulat ken agorganisa.

Idi Hunyo 1992, nagistayak immikkat iti organisasyon gapu iti pannakadismoral. Iti panagplano ti kolektibo mi, nakangatngato dagiti target mi iti amin a tay-ak ti trabaho. Awan ti makitak a batayan tapno magun-od mi ti 600% nga ekspansyon ti ligal nga organisasyon nga idadauluan mi, ken gun-oden ti 300% ekspansyon para iti DATAKO. Sadino ngata ti pangalaan mi ti irekrut mi? Limlima kami iti kolektibo idi. Ngem ti dua ket kayat da kano nga umikkat iti organisasyon. Ti maysa ket kanayon pay nga awan!

Iti met ligal, 65 ti nagpirma iti membership forms ngem pito laeng ti aktibo - kabilang kami pay a lima idia. Ken nakaad-adu ti target iti mobilisasyon iti kampanyang masa. Nagdakkkel ti target mi iti pawalis a propaganda-edukasyon.

Mayat koma no dakami ti DECS ta mabalin mi a diktaran dagiti titser nga isuro da laengen ti GMC kadagiti istudyante! Siguro kabaelan mi a gun-oden ti 500 a target mi a maikkan ti GMC.

Ti pay nangpakaro iti problema mi ket dagiti intriga ken tsismis ti sumagmamano a dati a kakadwa mi nga istudyante. Naimbag laengen ta dagus a naipakaawat kanyak a problemado dagidiay nga elemento nga agpapakasyon.

Bumabbaba ti moral ko idi madamdamag ko dagiti gulo ken debate iti uneg ti organisasyon a nagtutrong iti split wenno panagsina ti maysa a pakasyon. Naimbag laengen ta naiwayat ti Maikadua a Naindaklan a Tignayan ti Panagilinteg. Ta no saan, nagtultuluyak nga immikkat iti organisasyon.

Iti panangiwayat ti panagilinteg agrugi idi Agosto 1992, linagom mi ti rebolusyonaryo a kapadasan ti sektor manipud 1986-1992. Naiwayat dagiti kampanya iti panagadal. Inadal mi dagiti batayan a prinsipyo ti Marxismo-Leninismo-Kapanunotan a Mao Zedong, ken ti rebolusyon a Pilipino. Inadal mi dagiti dokumento ti tignayan ti panagilinteg kas ti “Ilinteg dagiti Kamali ken Pasingkedan manen dagiti Batayan a Prinsipyo,” “Kabuklan a Panagadal Manen kadagiti Napapateg a Pasamak ken Desisyon,” ken “Itandudo ti Sosyalismo Laban iti Moderno a Rebisyunismo.”

Naadal ko metten ken kabaalak nga aginstruktur iti GMC, Oryentasyon ti KM-DATAKO, Araling Aktibista (ARAK), Lima a Naimbalitokan a Raya, ken Espesyal a Kurso iti Tignayan iti Panangwayawaya ti Babbai. Naatendarak ti dadduma pay nga innadal ken treyning kas ti ORS kasilpo iti panagasawa, Gawaing Masa iti Iskwelaan, Treyning ti Instruktur, ken Treyning iti panag-SI ken panagamiris iti dasdasig.

Talaga a nagdakkell ti nagdumaan ti innadal itatta a tiempo ti panagilinteg kumpara idi tiempo ti disoryentasyon. No idi, gistay awanen ti innadal. Itatta ket pasaray dinominggo nga adda ti innadal wenno siak ti aginstruktur. Idi, manmano dagiti rebolusyonaryo a mabasbasa a materyales. Itatta, bumbumsogen ti matak gapu ta saan ko pay nadanon ti maikalima a panid ti basbasaek ket adda manen baro nga ipaspasa ti tim lider ko!

Nagrugi metten ti sistematiko a pannakilangen mi kadagiti magunggundawayan ken maidaddadanes a masa. Diak malipatan ti umuna a programado nga integrasyon ko iti masa. Mestisaak - mestisa nga Igorot ngem talaga a mestisa ti itsurak - dangkaw a napudaw. Naikkan kami ti oryentasyon maipanggep iti komunidad a papanan mi ken dagiti isyu a sangsanguen ti umili idiay. Apagsangpet mi idiay, dagus a sinabat dakami dagiti kakadwa nga organisador iti lugar ken dagiti miembro ti OG wenno GP iti komunidad.

Simmabat met dagiti ubbing nga agpukpukkaw ti ‘Wow! Adda kadwa da nga Amerikano!’

Ngem ti lallalo a diak malipatan ket ti kinakaro ti pananggundaway ken panangidadanes dagiti korporasyon ti dakkell a kumprador burgesya ken imperyalista kadagiti mangmangged, mannalon, ken mala-mangmangged idiay lugar, ken ti kinapursigido ti umili a lumaban!

Dakkell ti dimmur-asan ti gawaing masa dagiti rebolusyonaryo a pwersa kadagiti istudyante, titser, ken empleyado kadagiti iskwelaan iti Baguio. Nakabatay kadagiti batayan a prinsipyo ti wagas ti panagpamulat, panagorganisa, ken panangpatignay. Solido dagiti organisasyon masa a mabukbukel, addaan bugas a rebolusyonaryo a pwersa nga idadauluan ti Partido. Dagitoy a bugas ket nairut a nakasanggir ken nakaramut kadagiti masa babaen kadagiti organisasyon ken alyansa.

Idi tiempo ti disoryentasyon, ti panawagan iti kampanyang masa ket ‘Iwayat ti nalawa, tuloy-tuloy, ken umir-irteng a tignay masa!’ Ngem iti aktwal, dagiti tignay masa ket nakarit ken bumabassit ti bilang ti mapatignay. Itatta a tiempo ti panagilinteg, dagiti dangadang ti masa ket mapili, maisaganaan nga husto, ken ti kinadakkell na ket maibatay iti kabaalak. Iti kastoy a wagas, napasardeng ti pannakatinnag dagiti pwersa ken rimmegta manen dagiti kadre ken aktibista iti sektor.

Ti kadakkell na karit ti tignayan ti panagilinteg kadagiti rebolusyonaryo a nakaadal a kabataan ket ti panagtutrong iti kaaw-awayan ken panagsampa iti NPA. Idi tiempo ti kamkamali, awan metten ti sumamsampa manipud iti istudyante. Mapan da ketdi sumeksek kadagiti legal nga organisasyon ken opisina iti syudad.

Itatta, mulat dagiti istudyante a ti direksyon ti panagtignay ket sumampa iti NPA.

Burges a biag ti naggapuak. Idi hayskul, kanayonak a mapan iti disco ken ragragsak ti barkada. Idi addaak iti kolehiyo, sigurado ti alawans ko manipud kenni Ama wenno Ina. Burges a biag ti agur-uray kanyak kalpasan ti graduation.

Nagbaliw daytoy gapu iti tignayan ti panagilinteg. Idi Marso 1996, maysaak kadagiti adu a delegado iti kumperensya ti KM-DATAKO. Naangay daytoy iti maysa a sona a gerilya. Iti kasta, maawis dagiti kadre ken aktibista manipud kadagiti nakaadal a kabataan tapno sumampa iti NPA.

Aglalaok a buteng, danag, ragsak, ken panagduadua ti marikriknak bayat nga isagsaganak ti makotok sakbay a sumrek idia y sona. Dandaniak umatras idi bumaba kami iti jeep ken agrugi a magna iti kasipngetan agturong iti kampo ti NPA idia y tengnga ti bakir. Limmagto ti pusok ken nagistay maawananak ti puot idi ma-checkpoint kami!

Naimbag laengen ta sanay iti gipitan ti kadwa a mangigayd kadakami, isu a nakalusot kami. Alisto pay a naiyatrang ti maysa nga NPA ti maysa sako a dokumento nga usaren mi idia y Kumperensya.

Pasang-at, pasalog, pasang-at manen, pasalog manen...awan sa a talaga ti patag iti Kordilyera! Lima ti inusar ko iti pannagna imbes a dua a saka laeng. Magna pati dua nga ima, ken ti ubet ko! Sa wakas! Nakadanon kamin iti kampo ti kakadwa nga NPA! Agbiag!

Nakabarbara ti panangsabat ti kakadwa nga NPA kadakami. Manipud panangalalay ken panaggayd iti panagserrek mi, inggana panangasikaso idia y kampo idi panawen ti kumperensya. Awan ti sinayang da nga oras iti pannakiistorya ken panangawis a sumampa kamin iti NPA.

Kalpasan ti kumperensya, naangay ti selebrasyon ti maika-27 anibersaryo ti NPA. Nganngani nabukel ti desisyon ko a sumampa: itakderak ti sapatak.

"Nganngani nabukel ti desisyon ko a sumampa: itakderak ti sapatak. Makitiponak iti rebolusyon...Sumampaakon iti NPA!"

Makitiponak iti rebolusyon. Ti kangrunaan a porma ti panagrebolusyon ket armado a dangadang. Ti kaaduan a gunggundawayan ken idaddadanes ti mala-pyudal ken mala-kolonyal a gimong ket dagiti mannalon. Ti

kangrunaan a mangiyab-abante iti armado a dangadang ken mangipatpatungpal iti gawaing masa kadagiti mannalon ket ti NPA. Sumampaakon iti NPA!

Nagsubli pay idia y Baguio ni Ka Lorena kalpasan ti kumperensya ti KM-DATAKO. Nag-enrol pay isuna ken nagtignay kas kadre idia y syudad. Ngem saan a sinardengan ti kakadwa ti panangkumusta kanyana. Kanayon a damagen ti tim lider ti perspektiba na, ken tuloy-tuloy a makaaw-awat isuna ti surat manipud kadagiti kakadwa nga NPA.

Numan pay aggradweyt koma, saanen nga inleppas ni Ka Lorena ti burges nga edukasyon na. Iti pulong a pamparubbuat kanyana, impalawag na ti desisyon na:

Narigat a makirisiris iti pamilya, kabagyan, ken gagayyem panggep iti panagrebolusyon tayo. Adu a sakit ti nakem ken lua nga agtedted iti panangipakaawat kanyada ti kinahusto dagiti prinsipyo ken ilablaban tayo, aglalo no saan da a mulat. Ngem, uray no narigat, napateg ti panangpamulat iti kakabagyan tapno sumuporta imbes a lumapped da.

Saan a mabalin nga usarem a rason ti dadduma. 'Umuna ka pay a sumampa' wenno 'Umuna pay a ni tim lider tayo.' Apay no umikkat ngarud isuna iti organisasyon, sumurot ka metten?

Ti karirigatan a karisiris ket ti bukod mo a bagí. No bagím ti karisiris mo, sika laeng ti makadesisyon. Isu a no narimbawamon ti risiris mo iti bagím, nalakan a makirisiris ka iti dadduma kas iti pamilya.

Naangay idi laeng Marso 1997 ti kumperensya manen ti KM-DATAKO iti maysa a sona a gerilya kas iti napalabas a tawen. Naidumduma a ragsak ti narikna dagiti delegado a kabataan-istudyante. Maysa kadagiti NPA a simmabat ket ni Ka Lorena. ★

DAMDAMAG LOKAL

NPA ABRA, NAGBUMBERO

Sallapadan Baryo, Abra - Insalakan dagiti NPA dagiti balbalay manipud iti puor ditoy a barangay idi Agosto 1997. Nairana nga awan ti umili iti balbalay da gapu ta agdaldalus da iti uma. Kasangsangpet met dagiti kakadwa nga NPA.

Nagrugi ti puor gapu iti diperensya iti maysa a transpormer ti kuryente. Bigla nga immapuy ti maysa a balay. Sakbay a mapuoran ti dadduma pay kadagiti agaassideg a balbalay, alisto dagiti kakadwa a nangsebseb iti apoy.

Dakkel ti panagsalamat ti masa kadagiti NPA. Idi umay ti mayor agdamag no adda ti makitkita ti umili nga NPA, sungbat ti masa ket, “*Naimbag ketdi ta adda da! No awan ket nauram koman ti amin a balbalay mi ditoy.*”

IPRA, NAAPRUBARAN

Inaprubaran ti senado ken konggreso ti linteg nga *Indigenous Peoples’ Rights Act* (IPRA) ken pinirmaan met ni Heneral Fidel Ramos idi Oktubre 29, 1997. Daytoy a linteg ket para kano iti panangsalaknib iti kalintegan ti nainsigudan nga umili, aglalo iti *ancestral land* wenno nagtaudan a daga.

Nailaksid ti syudad ti Baguio iti daytoy a linteg, numan pay nalawa a paset ti Baguio ket *ancestral land* dagiti Ibaloy.

Nupay kasta, saan met laeng a mapagsanggiran ti umili daytoy a linteg para iti panangsalaknib ti nagtaudan a daga. Pangallilaw manen daytoy a linteg, panagpammarang a bigbigen kano ti gubyrno ti kalintegan ti nailian a minorya iti nagtaudan da a daga.

Dalapusen latta ti dam, minas, ken panagtroso ti dagdaga, adda man wenno awan daytoy a linteg, batay iti Chapter 2 Section 3 ti daytoy a linteg.

Nalawag pay a nakasurat iti Chapter 3 Seksyon 11 ti linteg a no agbangga ti interes ti nailian a minorya ken

ti reaksyunaryo a gubyrno, ti gubyrno ti mabigbig. Batay ditoy a linteg, maipauneg dagiti daga ti minorya iti reaksyunaryo a sistema tapno nalaklaka a maagaw, magatang, ken magudua-gudua.

Maysa pay, mausar daytoy a linteg tapno maawis ti sumagmamano a propesyonal iti maipatakder nga opisina ti *National Commission on Indigenous Cultural Communities*. Adda manen pagkwartaan dagiti kurakot.

PANAGRAMBAK TI PALSO A CORDILLERA NATIONAL DAY TI CPLA/CBAd

Dua a lawas sakbay ti Abril 24, 1997, nagimbitar ti paksyon ni Illad (Conrado Balweg) iti CPLA-CBAd kadagiti umili ti Abra tapno agatendar iti aw-awagan da a “Cordillera National Day” a maaramid idia Manabo, Abra. Inkari da nga umay ni Heneral Fidel Ramos nga isu koma ti kangrunaan a bisita da.

Iti maysa nga interbyu ti radyo DZPA kenni Illad, nasaludsod kanyana no apay nga Abril 24 ti selselebraran da a “Cordillera National Day” imbes nga Hulyo 15 nga isu ti indeklara ti gubyrno. Nadamag pay no ti selebrasyon da ket adda silpo na iti anibersaryo ti pannakapapatay kenni Macliing Dulag kas ti Cordillera Day ti CPA (Cordillera Peoples Alliance) idia Dalupirip, Itogon, Benguet.

Ti sungbat ni Illad ket kastoy: *“Awan ti silpo ti Cordillera National Day mi iti pannakatay ni Macliing. Daytoy ket maysa a talaga a nainsigudan a panagrambak a nairana laeng iti Abril. No Disyembre, agapit ti umili ti unas ken agaramid da ti basi manipud ditoy. Iti Abril ti kaluoman ken kaimasan ti basi a naaramid iti Disyembre. Isu nga no Abril, agrambak ti umili gapu ta kaimasan ti basi.”*

Tapno maawis da pay ti umili nga agatendar, adu dagiti manangallilaw a karkari ti CPLA-CBAd kadagiti umili kas ti sumaganad:

- panangited ti kompleto nga uniporme (*camouflage*), mainayon ti bado, pantalon ken *combat shoes* iti tunggal agatendar;
- panangited ni Presidente Ramos ti titulo para iti sagdudua ektarya a daga idia Tabuk, Kalinga para kadagiti biktima kano ti gubat;
- gundaway da a makadawat kenni Ramos kadagiti proyekto (rangtay, kalsada, panangilukat ti Manabo-Tubo-Sagada a kalsada, kdp.);
- panangilukat da iti minas idia Batong Buhay babaen ti Bodong Development Cooperative, Inc. (BDCI) a binukel da Illad.

Nadismaya ti amin kadagitoy a kari. Idi Abril 24, awan ti immay a Ramos. Kalpasan ti pammigat, pinalinya da ti umili iti plaza ti Manabo tapno urayen dagiti uniporme nga iwaras kano ti CPLA-CBAd. Ngem imbes a kompleto nga uniporme, ti laeng naited ket saggaysa a T-shirt a puraw a namarkaan iti MICA. Naggapu daytoy iti PNP.

Kalpasan ti parada ti CPLA, in-inut a nagawid dagiti dadduma. Dagiti sumagmamano a nabati ket pinaatendar da iti tallo aldaw a komperensya no sadino a naipropaganda ti Pilipinas 2000 ti rehimen nga US-Ramos.

Idi Abril 26, nairana a dimmagas iti Manabo dagiti umili a nagatendar iti Cordillera Day ti CPA idia Dalupirip. Nakiistorya da kadagiti umili nga agat-atendar iti komperensya ti CPLA-CBAd. Imbaga da a napateg ken makapamulat ti inatendaran da a Cordillera Day ti CPA, a rinibu ti nagatendar manipud iti nadumaduma a paset ti Kordilyera, ken adda pay naggapu iti Manila, nadumaduma a paset ti pagilian, ken iti abrod.

Impabasa da kadagiti umili ti Manabo dagiti papeles a naala da idia Dalupirip maipanggep iti kinadakes ti Pilipinas 2000, Mining Act, NIPAS, CALC/CADC, ken ti nadumaduma nga isyu ken parikut ti umili ti Kordilyera kas ti dam, minas, ken troso.

Ti reaksiyon dagiti taga-Manabo ket nakita da a napudpudno ken napimpintas ti Cordillera Day idia Dalupirip. Adu dagiti mas importante nga isyu a natalakay idia kumpara kadagiti narabaw, manangallilaw, ken awan-serbi nga arapaap ti CPLA-CBAd.

“Sayang!” kuna da. *“Sapay di yo imbaga a nasapsapa ta idia kami koma a napan imbes a ditoy kunkuna da a Cordillera National Day ti CPLA!”*

MINAS TI BATONG BUHAY, GATANGEN TI CPLA

Ti Batong Buhay Gold Mines Inc. (BBGMI) ket kayat a gatangen ti paksyon ti CPLA a tengngel da Conrado "Illad" Balweg ken Fernando Bahatan iti gatad a P100 milyon.

Ngem impangato ti gubyrno ti presyo iti P140 milyon gapu ta ti tantya da nga aktwal a balor ti BBGMI ket P240 milyon. Plano da Illad a makaala ti pondo manipud iti Minor Mining Corporation, maysa nga imperyalista a korporasyon.

Malaksid dita, makaala da ti nayon a pondo manipud kadagiti makurkurakot da manipud iti gubyrno. Adu dagiti maal-ala da a kontrata nga agbalor ti milyones ngem di da met iyimplementar, kas ti *reforestation project* manipud iti DENR a para koma iti Tabuk. Ususaren da ti nagan ti umili tapno makakusit kadagitoy.

Apagdarikmat, nangbukel da Illad ken Bahatan ti sinsinan koop (Bodong Development Cooperative, Inc.) tapno isu kano ti mangimaneho iti Batong Buhay.

Nakalawlawag a kabusor ti umili ti CPLA. Makikumkumplot iti imperyalista, mangal-allilaw, ken manggungundayay iti umili.

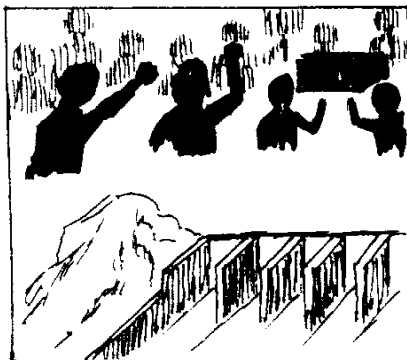
UMILI TI CALANASAN, SUMUPYAT ITI AGBULU DAM

Kas ti umili iti Benguet a mapatpatalaw iti San Roque dam, napigsa ti panagsupyat ti umili ti Calanasan, Apayao iti Agbulu dam.

Dakdakkal daytoy a dam ngem ti San Roque. Agbalor ti \$508 milyon ken manglayus ti 11 kadagiti 16 a barangay ti Calanasan.

Kinuna ni Batara Laoat, gubernador ti probinsya ti Apayao, "*Saan mi nga isakripisyo ti umili, ti kultura, ken ti pagnanaedan mi para laeng iti kuryente. Saan a dagiti umili nga Isnag ti agbenepisyo ditoy. No ipapilit*

da daytoy a dam, siak ti umuna a mapan idia bantay! Matakderan ngata ni Batara ti kari na iti kasasaad a dakkel ti papel na iti pannakapatalaw dagiti Isnag iti Paco Valley gapu iti militarisasyon?

KONTRA-CHACHA A PROTESTA, DAKKEL A BALLIGI

Agallangungan ti nasaknap a panagsupyat ti umili iti chacha (*Charter Change*) wenno ti panggep dagiti reaksyunaryo a dasig a pabuloken pay ti bulok la ngaruden a Konstitusyon ti Pilipinas.

Naggigiddan dagiti protesta iti nadumaduma a probinsya idi Setyembre 21, maika-25 anibersaryo ti pannakadeklara ti *martial law*.

Idiay Manila, dumanon iti 600,000 ti nagralli idiay Luneta. Kalpasan na, nagmartsa ti 50,000 a nakabado ti nalabaga agturong idiay Mendiola iti sanguanan ti Malacañang. Kakuyog da iti rali ti artista a ni Nora Aunor. Nagkanta ni Nora ti "Lumaban Ka" ken "Bayan Ko." Kalpasan ti kanta, "Kasapulan nga itultuloy tayo ti laban," kuna ni Nora.

Idiay Mindanao, 100,000 ti nagralli idiay Davao City, 100,000 idiay General Santos City, 20,000 idiay Cagayan de Oro, 20,000 idiay Bukidnon, ken 10,000 idiay Iligan. Nakabaelan met ti protesta idiay Cagayan de Oro a nangparalisa iti transportasyon. Adu pay ti nagralli idiay Puerto Princesa, Digos, Butuan, Kidapawan, ken Tagum.

Idiay Visayas, dumanon ti 300,000 ti nagralli idiay Cebu, Iloilo, Tagbilaran, Dumaguete, Calbayog, Kalibo, Kabankalan, San Carlos, Cadiz, Antique, Tacloban, Capiz, Aklan. Nasurok 100,000 ti nagmartsa idiay Bacolod City. Naparalisa iti dua nga aldaw ti transportasyon gapu iti welga dagiti drayber.

Nagprotesta da met idiay Legaspi, Lucena City iti Abagatan a Luzon, ken 2,000 ti nagralli iti Central Luzon.

Ditoy norte, 4,000 idiyay San Fernando, La Union, 5,000 idiyay Laoag, Ilocos Norte, 2,000 idiyay Vigan, Ilocos Sur, 2,500 idiyay Bangued, ken 2,000 idiyay Baguio, ken 7,000 idiyay Tuguegarao.

Idiyay San Fernando, naangay ti maysa a pulong nga inatendaran ti 400. Ditoy nga inlawlawag ni Ka Satur Ocampo dagiti panggep ti rehimen nga US-Ramos iti chacha. Panggep ti chacha a pagtalinaeden ti panagturay ti grupo dagiti militar nga idadauluan ni Heneral Ramos ken ikkaten amin a paset ti Konstitusyon a manglaplapped kadagiti imperyalista a gundawayan dagiti kinabaknang ti pagilian tayo.

Impakaammo met ti pasista ken anti-komunista a gobernador ti Ilocos Norte a ni Rodolfo Fariñas ti kontra-chacha a takder na babaen ti pinangiplastar ti dakkal a karatula iti sango ti kapitolyo. Ngem nalawag nga ar-

aramiden ni Fariñas daytoy saan a gapu iti interes dagiti umili no di ket tapno maibales na ti pananglipit ti bunggoy da Ramos kanyana.

Uray idiyay abrod, nagrati dagiti progresibo a Pilipino ken gagayyem a ganggannaet. Dua a ribu ti nagrati idiyay Hong Kong, ken adu met ti nagrati idiyay Los Angeles, London, Hague, ken nadumaduma a pagilian ti Europa.

Nangipaw-it met ni Jose Maria Sison ti mensahe kadagiti Pilipino. “Awan ti nasayaat nga ipaay ti panangbaliw iti Konstitusyon no dagiti mangiyaramid ditoy ket mangibagbagi kadagiti managgundaway a dasig, aso-aso dagiti imperyalista, ken manglablalsing kadagiti kalintegan ti umili, no ti ikabil da iti Konstitusyon ti kontra-rebolusyonaryo nga estado ket panangilako iti nailian a tawid ken kinabaknang ti pagilian.” Adda kontribusyon da Rosa Labrador ken Gabby Ureta.

DAMDAMAG INTERNASYUNAL

ITANDUDO TI SOSYALISMO! --PARTIDO KOMUNISTA TI CUBA

Havana - Sibibiag ti Sosyalismo! Agruprupsa ti kapitalismo! Daytoy ti impablaak ti maikalima Konggreso ti Partido Komunista ti Cuba a naaramid idi Oktubre 9-11. Iti Konggreso, nasublian ti narimat a pakasaritaan ti Cuba iti panangitandudo ti sosyalismo iti uneg ti 38 tawen manipud nangabak ti rebolusyon idi 1959. Maysa ti Cuba iti sumagmamano a pagilian a sosyalista.

Maipagpagna ti sosyalismo iti laksid ti nakaro a panangbekbekkel ti imperyalista nga US a kaarruba ti Cuba. Sibibiag ti sosyalismo uray no binaybay-an ti USSR a dati a kaalyado ken timmulong iti ekonomya ti Cuba. Narimbawan na amin dagitoy a pananglipit ket agtultuloy a mangitantandudo iti kadudur-asan a sistema ti gimong - ti sosyalismo.

Kas nakuna ni Presidente Fidel Castro iti mensahe na: “Awan ti ipaay ti kapitalismo iti sangkataoan. Maibelleng daytoy iti basuraan ti pakasaritaan. Awan ti moral, pulitikal ken ekonomiko a masakbayan na...Masapul nga adalen tayo amin a posibilidad. Ngem saan tayo nga isuko, saan tayo nga ibbattan ti sosyalismo. Itandudo tayo ti balligi ken nagun-od ti rebolusyon ken sosyalismo.”

Fidel Castro, Presidente ti Cuba

CHINA: SOSYALISTA ITI SARITA, KAPITALISTA ITI ARAMID

Beijing - Awan duadua a ti China iti agdama ket kapitalista. Agpampamarang a sosyalista ti sistema na. Us-usaren da dagiti sarita ti Marxismo-Leninismo ngem iti panangipagna ti ekonomya ket kapitalistan daytoy. Nalawag a makita daytoy iti Konggreso ti Partido Komunista ti China idi Setyembre 12.

Inaprubaran ti Konggreso ti pribatisasyon ken deregulasyon ti rinibu a negosyo ti estado. Kaaaduan kadagitoy a pabrika ket mailako iti ganggannaet nga imperyalista. Umuna a maapektaran no maaramid ti pribatisasyon ket ti adu a mangmangged a maawanan ti trabaho ken makissayan ti sweldo.

Awan nagdumaan daytoy iti pribatisasyon ken deregulasyon nga idikdiktat dagiti imperyalista iti Pilipinas.

Manipud idi nagtugaw iti poder dagiti rebisyunista a kas iti natay a lider a Deng Xiaoping ken ti agdama a presidente a ni Jiang Zemin, adu a balligi ti sosyalismo ti pinunas da. Nadadael ti adu a kolektibo a panagtalon, nagsubli ti panaggundaway kadagiti mangmangged, naaddaan ti utang ti estado a napardas a dimmakel, nagsuwak ti kwarta ken ekonomya, kdp. Naipaima iti kapitalista dagiti negosyo ti estado. Nagsubli iti turay dagitoy a kapitalista ken burukrata.

Jiang Zemin, agdama nga ulo ti rebisyunismo iti China

Iti pannakaiyaramid ti pribatisasyon ken liberalisasyon ti ekonomya, naibbatanen ti amin a pamarang a sosyalista ti China. Napukawen dagiti nabatbati a pakakitaan ti sosyalismo. Kapitalistan daytoy - peryod.

Ngem adda dagiti pwersa iti uneg ti China nga agtultuloy a mangitantandudo kadagiti rebolusyonaryo a prinsipyo ni Kadwa a Mao Zedong (ti nangidaulo ti pannakaibangon ti sosyalista a republika ti China). Itaktaderan da ti Marxismo-Leninismo-Maoismo, ken limed da nga agpalpalawa ken agpappapigsa.

DANGADANG

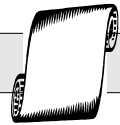
Ti *Dangadang* ket rebolusyonaryo a dyaryo tayo a rummuar kada tallo a bulan iti tarabay ti Partido Komunista ti Pilipinas. Dawaten mi nga ipatulod yo dagiti damdamag, komentaryo, kanta, iskit, daniw, drowing, kdp a kayat yo a maipablaak. Kasta met a silulukat kami kadagiti dillaw, obserbasyon, ken singasing yo maipanggep kadagiti naisurat ditoy *Dangadang*.

Pagtitinnulongan tayo a padur-asen ti rebolusyonaryo a dyaryo tayo.

Ti dua a piso a presyo ti Dangadang ket bassit a donasyon tapno masuportaran ti agtultuloy a panagruar ti dyaryo tayo.

ERRATUM:

Dagiti drowing iti panid 2, 3, ken 4 iti maikadua nga isyu a naikkan ti Ka Allan ket rumbeng a kenni Ka Eric a mainagan.

Kadagiti kakadwa iti Dangadang,

Daytoy a surat ket inisyal nga obserbasyon manipud kadagiti impormal a talakayan ti sumagmamano a kakadwa iti Hukbo ken masa.

Maipanggep iti umuna nga isyu ti Dangadang, kuna ti masa, *“Dagitoy ti inkarkarigatan mi nga inlemlemmeng idi no adda ti operasyon ti kalaban. Mayat ta adda manen ti pangalaan ti damdamag kasilpo ti mapaspasamak iti rebolusyon ken kasasaad iti nadumaduma a lugar. Mayat a pangalaan ti nasyon nga ipalawag iti kakailian.*

“Ngem kasapulan a nakaala ti GMC (General Mass Course) ti mangbasa ta adu dagiti punto ken termino a maawatam laeng no naalam ti GMC. Adda dagiti nauuneg a teknikal a termino a narigat a maawatan kas ti implasyon, enerhiya, aquaculture, eksport, ken manupaktura. Kadakami nga adda iti adayo a barbaryo ti Kordilyera, adu dagiti nauuneg a termino ti Ilokano a di mi maawatan kas ti panagsuwek, iyappan, naiyablat, impabus-oy, naunday, nasirmata, awan-kitakit, kdpay.”

Adda koma mausar a mas simple pay a termino ngem dagitoy. Iti kabuklan, maawatan met ketdi ti masa dagiti artikulo gapu ta mas simple ti presentasyon kumpara kadagiti dadduma a mabasbasa kas ti *Bannawag*.

Ti kuna met ti kakadwa nga NPA, *“Mayat a materyal para iti edukasyon-propaganda iti pwersa ken masa, pagbasaran tapno mapauneg ti talakayan kadagiti innadal, ken mausar para kadagiti regular nga innadal dagiti OG ken dadduma pay a kolektibo. Ti pablaak maipanggep kadagiti*

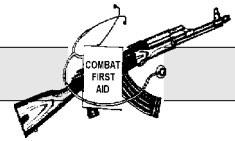
martir ti Kumyaas ket makapakarit iti kapanunotan.”

Manayunan wenno mapaatiddog koma ti komiks a Manuel, uray no mapunno ti maysa a panid. Mayat dagiti drowing ken makatulong a mangipalawag. Ngem saan a dagus a maawatan ti dadduma ta kasapulan pay nga amirisen nga husto.

Sapay koma ta makatulong dagitoy nga obserbasyon tapno mapadur-as pay ti trabaho yo. Agnamnama kayo a regular nga agipaw-it kami ti komentaryo. Namnamaen mi met nga agtultuloy a mangipaw-it kayo kadagiti rebolusyonaryo a mabasbasa. Agbiag kayo!

Ka JOJO ★

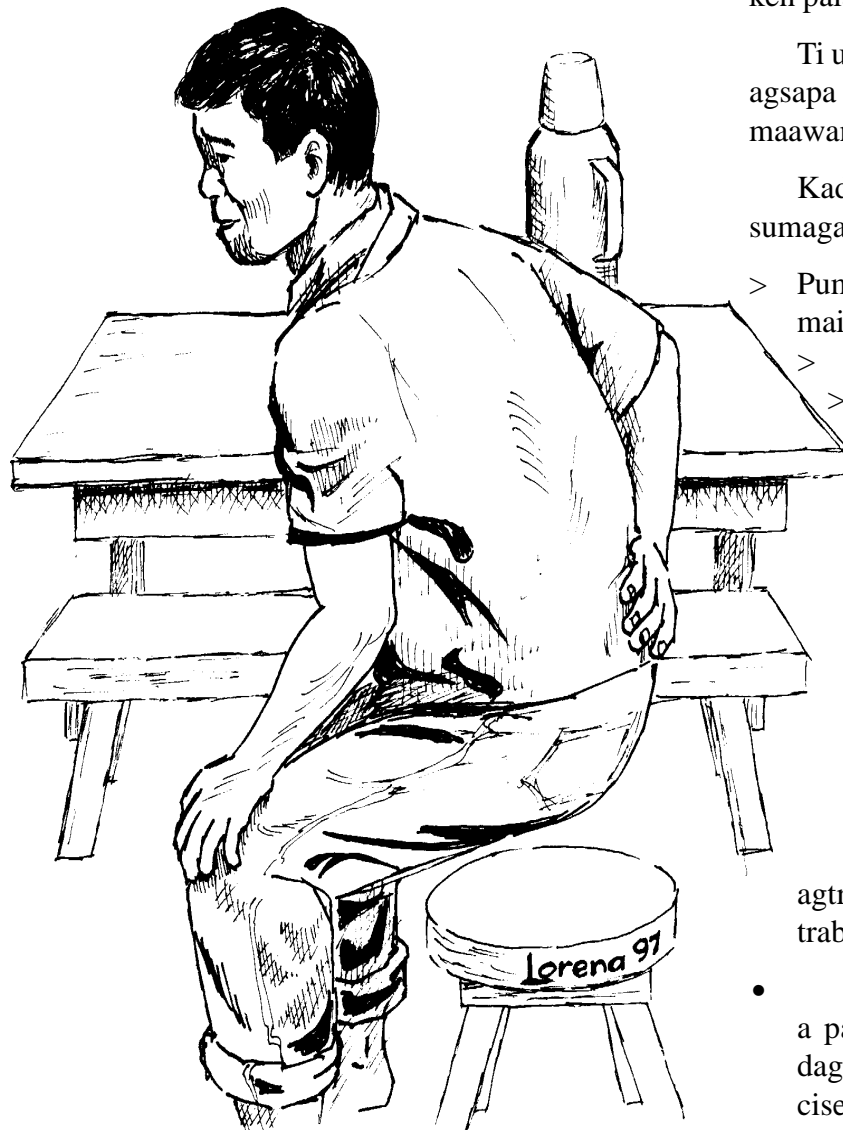
RAYUMA

ni Roger Escandor

Anyang ti rayuma?

No agsubli-subli a lumteg dagiti susuop (*joints*) iti nadumaduma a paset ti bagí, dayta ti makuna a rayuma. Saan pay a nadiskubre ti umno a gapu ti rayuma.

No maisigud ti panagtaripato wenno panangagas kadagiti addaan rayuma, malappedan ti panagkaro ken napeggad nga epekto daytoy. Masansan ket dagiti babbai ti maapektaran, ken agrugi daytoy kadagiti agtawen ti 20-40.

Iti dadduma, posible nga umimbag wenno maawan a permanente ti rayuma da aglalo no maisigud ti panangagas. Ngem iti kaaduan, kadawyan nga agtultuloy a kumaro ti rayuma. Nupay kasta, mabalin da pay nga agtrabaho ken aywanan ti bagí da.

Anyang dagiti senyales ken sintomas ti rayuma?

Dagiti umuna a senyales ken sintomas ket lumteg, agsikkil, ken agut-ot dagiti susuop, aglalo iti tulang iti ramay ti ima ken saka, pungupungan (*wrist*), tumeng, ken palaypalay (*ankle*).

Ti ut-ot ken panagsikkil ket kadawyan a marikna iti agsapa wenno iti panawen a nalammin ken masansan a maawan no aldaw wenno iti panawen a napudot.

Kadagiti nakaro la unay a rayuma, makita dagiti sumaganad a sintomas ken senyales:

- > Pumuskol ti laem wenno uneg ken saan a maigaraw ti apektado a paset ti bagí
- > Tumangken dagiti susuop
- > Kumsen dagiti lasag ken agkillo ti apektado a paset ti bagí
- > Panagmaga dagiti mata

Kasano ti panangagas iti rayuma?

Ti epekto ti agas ken dadduma pay a remedyo ket depende iti kinakaro ti rayuma ken kasasaad ti salun-at.

- Panaginana. No kumaro unay ti rayuma, kasapulan ti kumpleto a panaginana. No saan unay a nakaro, umanay ti dua oras a panaginana kada aldaw ken mabalin nga agtrabaho ti nalag-an. Inayaden ti panagsubli iti trabaho ken annadan ti panagawit ti nadagsen.
- Exercise. Inayaden a pagarawen dagiti apektado a paset ti bagí aglalo ti saka ken ima. Unnaten dagitoy tapno saan a kumsen ken agkillo. Ag-exercise segun iti kabaellan.

- Iyuper iti napudot ken nalamiis a danum ta makatulong daytoy a mangpabang-ar ti ut-ot. Makatulong ti napudot a deppel a mangikkat iti panagsikkil.
- Masapul ti balanse a taraon. Awan ti maiparit a makan kadagiti addaan rayuma ken saan a kasapulan nga agtomar ti bitamina no balanse ti taraon.
- Panagusar ti agas a kontra-lumteg (*anti-inflammatory*) kas kadagiti:

Aspirin 500 mg - 1-2 tableta kada uppat nga oras kalpasan ti pannangan. No adda marikna a panagtuleng, kissayan ti doses. No adda marikna a panagsaraaw ti tiyan, agtomar ti antacid (kontra-ulcer).

Ibuprofen (kas ti *Medicol*) wenno *Piroxicam* no adda Herbal nga ag-agas:

Itapal iti susuop ti uray anya kadagiti sumaganad a mulmula sakbay a maturog iti rabii wenno agingga't kasapulan: laya, sili labuyo, bulong ti lantana, ken bulong ti Yerba buena. Mabalin met a mangaramid ti lana nga addaan laya ken

sili (*Talas oil*) ket imasahe daytoy iti limteg a paset.

- *Acupuncture* - Dagiti puntos a mausar ket depende iti paset a naapektaran. No agsubli-subli ti sakit, mabalin nga agusar ti *moxa* kagiddan ti *acupuncture*. (Agpatulong kadagiti kakadwa nga NPA). Saan a tudoken dagiti paset a limteg ken naut-ot unay.

Ut-ot ti abaga - LI 15, SI 9, SI 10

Ut-ot ti siko - LI 11, LI 4

Ut-ot ti pungupungan - LI 5, SI 5, LI 4

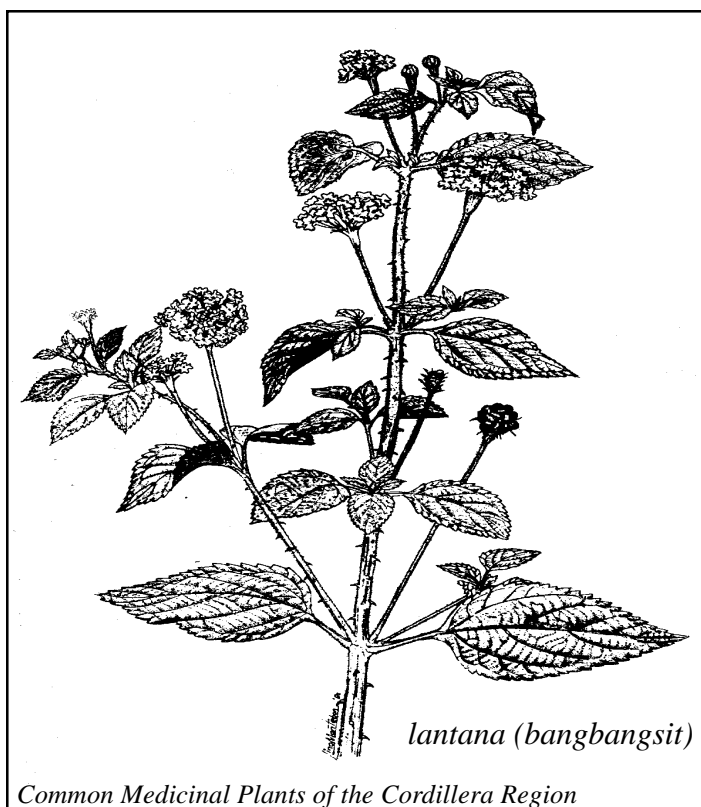
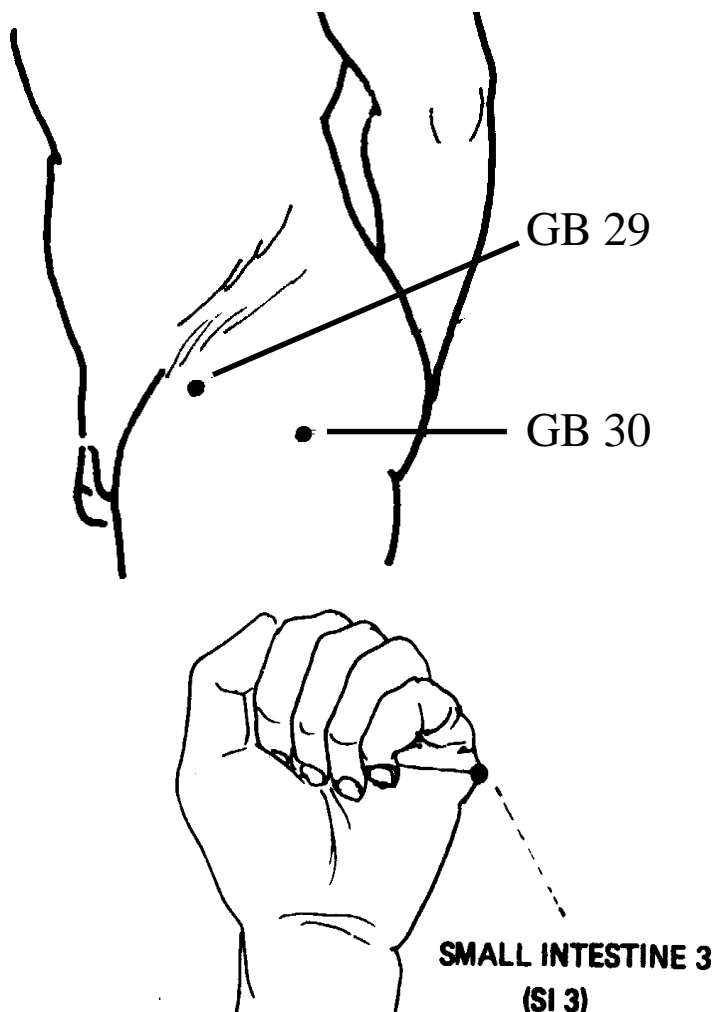
Panagbibineg ken ut-ot iti ramay ti saka - Sp 4, UB65

Ut-ot ti tumeng - St 34, St 35, GB 34, GB 33, Sp 9

Ut-ot ti siket - GB 30, UB 37, GB 29

Panagbibineg ti ramay ti ima - SI 3, LI 3, LI 4

Sakit ti palaypalay - St 41, Sp 5, GB 40, K 3 ★

Common Medicinal Plants of the Cordillera Region

BUMTAK KAS MAYSA A BULKAN

C 1. Adu ti mangikunkuna Dm Dakam' kano ket kriminal G Gapu ti pannakakulong C Uray awan nagbasulan No adda man pabasulen Dm Pabasulen yo ti gimong C Ganggannaet aglaklak-am G C Mangirurumen a babaknang.	C 2. Pobre kami, masa laeng Dm Awan pigsa no di gaget G Awan baknang no di pigsa C Kinapudno, dara, ling-et Anyat amin nga ibunga Dm Toy mapagparnuay a pigsa C Tedtedda la't imbati da G C Nagbannugan, linak-am da.	C 3. Manipud pay nadanunan Dm Ti narungsot a kulungan G Baludan a ti nagparnuay C Manmano nga agturturay Kadena nga umir-iro Dm Mangbekbekkel, rumungrungsot C Ngem di dakam' a malap'dan G C Bumtak kas maysa a bulkan!

Manuel

